

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Petr Šrámek

**Deficit platební bilance USA a obchodní politika
USA vůči Číně**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Petr Šrámek**

Vedoucí práce: **Mgr. Kryštof Kozák**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2009**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ŠRÁMEK, Petr. *Deficit platební bilance USA a obchodní politika USA vůči Číně*. Praha, 2009. 57 s. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Kryštof Kozák.

Anotace

Bakalářská práce „Deficit platební bilance USA a obchodní politika USA vůči Číně“ pojednává o vzniku, dopadech a možných politických odpovědích na deficit na běžném účtu platební bilance Spojených států amerických. Vyplývá z ní, že ve funkčních obdobích prezidentů Billa Clintona a George W. Bushe stoupala důležitost ekonomických témat ve vzájemných vztazích s Čínou, stejně jako jejich vzájemný obchodní deficit. Jeho primární příčiny jsou především uvnitř ekonomiky Spojených států a jde především o klesající relativní míru úspor v ekonomice. Režim čínské měny, dlouhodobě navázané na americký dolar a reálně podhodnocené, koncentruje regionální investice a deficit s USA v ekonomických vztazích s Čínou. Největším rizikem tohoto vývoje jsou protekcionistické tlaky, kterým americká administrativa čelí.

Annotation

Bachelors thesis „The Balance of Payments Deficit and U.S. Trade Policy Towards China“ deals with the causes, effects and possible political responses to the U.S. balance of payments deficit. It is argued that the importance of economic topics in the Sino-american relations increased during Clinton’s and Bush’s presidencies, as did the trade deficit of USA with China. Its primary causes lie within the U.S. domestic economy, namely the long-term decrease of relative savings rate. The exchange rate of the Chinese currency, pegged to American dollar and undervalued on a long term basis, concentrates regional investment and the U.S. trade deficit in the economic relations with China. The gravest implications of these developments are protectionist pressures, which the U.S. administration must face.

Klíčová slova

USA, Čína, obchod, obchodní politika, měna, Clinton, Bush, bilance, deficit, sankce

Keywords

USA, China, trade policy, currency, Clinton, Bush, balance, deficit, sanctions

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 22. května 2009

Petr Šrámek

Seznam použitých zkratk

APEC – Organizace Asijsko-pacifické ekonomické spolupráce

AFL-CIO - The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations, americká odborová centrála

BCUCT – Koalice podnikatelů pro americko-čínský obchod

BÚ – Běžný účet platební bilance

EU – Evropská unie

GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu

GAO – The U.S. Government Accountability Office, Americký kontrolní úřad

HDP – Hrubý domácí produkt

IPRs – Práva duševního vlastnictví

JCCT – Společný výbor pro čínsko-americký obchod

MFN – Doložka nejvyšších výhod

NAFTA – Severoamerická zóna volného obchodu

NEC – Národní ekonomická rada

NSA – Poradce pro národní bezpečnost

NSC – Rada pro národní bezpečnost

PNTR – Stálé normální obchodní vztahy

PZI – Přímé zahraniční investice

RMB – Čínská měna renminbi, která bývá v mezinárodním kontextu označována jako jüan

SED – Strategický ekonomický dialog

SCM – Subsidies and Countervailing Measures Agreement, Dohoda o regulaci podpor a pomoci

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik, Sovětský svaz

TPA – Trade Promotion Authority, Zmocnění k obchodním vyjednáváním

USTR – Zmocněnec USA pro obchodní záležitosti

USD – Americký dolar

WTO – Světová obchodní organizace

Obsah

Seznam použitých zkratk	V
Obsah	VI
Úvod	1
1. Role obchodu ve vzájemných vztazích	4
1.1. Navázání vztahů a spolupráce do roku 1989	4
1.2. Tianmen a rozpad SSSR	6
1.3. Obchod nadřazen bezpečnostním obavám	8
1.4. Vstup do WTO a 11. září 2001	8
1.5. Obchodní deficit a měnový režim	9
2. Deficit běžného účtu platební bilance USA	9
2.1. Vznik deficitu a role Číny	10
2.1.1. Domácí faktory: deficit rozpočtu a klesající sklon k úsporám	10
2.1.2. Zahraniční faktory: rychlejší domácí růst, větší elasticita importů, silný dolar	12
2.1.3. Role Číny v deficitu	13
2.1.4. Další faktory: imigrace, stárnutí, služby	16
2.2. Udržitelnost a rizika	17
2.3. Možné politické odpovědi	21
3. Obchodní politika vůči Číně v kontextu zahraniční politiky Billa Clintona	25
3.1. Organizace týmu	25
3.2. „Politika napojení“ versus „politika zapojení“	26
3.3. Otázka ochrany práv duševního vlastnictví	31
3.4. Otázka Tchaj-wanu	32
3.5. Přístup Číny do WTO	34
3.6. Zhodnocení obchodní politiky Clintonovy administrativy	38
4. Obchodní politika vůči Číně v kontextu zahraniční politiky George W. Bushe	39
4.1. Změna po Hainanské krizi	39
4.2. Srovnání obchodní politiky Clintonovy a Bushovy administrativy	47
Závěr	48
Použitá literatura	50
Seznam příloh	54
Přílohy	55

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Deficit platební bilance USA a obchodní politika¹ USA vůči Číně,² práce tedy spadá do oblasti politické ekonomie a zkoumá americko-čínské obchodní vztahy z pohledu Spojených států amerických. Časově je téma omezené vznikem deficitu, jehož současná výchylka začala v roce 1992 a poprvé přesáhl 1 % HDP v roce 1993 (viz grafy 1, 2 a tabulka 1). Jako politický problém ho budu zkoumat v rámci administrativ prezidenta Billa Clintona³ (1993-2001) a administrativ prezidenta George W. Bushe⁴ (2001-2009).

V první kapitole se budu snažit na vývoji moderních americko-čínských vztahů ukázat, že jejich ekonomické aspekty nabývaly na významu a postupně se staly jejich základním kamenem. Krátce analyzuji příčiny tohoto vývoje a zaměřím se především na jeho důsledky pro zkoumané období.

Ve druhé kapitole se zaměřím na obchodní deficit Spojených států amerických s Čínou, který byl ve zkoumaném období stálým prvkem vzájemných vztahů, přičemž jeho význam časem rostl. Nejprve se zaměřím na příčiny jeho vzniku a budu se snažit role jednotlivých příčin ohodnotit z hlediska zásadnosti, zejména se zaměřím na úlohu Číny. Poté poukáži na rizika, která z obchodního deficitu pro americkou ekonomiku plynou a následně se popíši politické odpovědi, kterými je na jednotlivé příčiny a rizika deficitu možné reagovat, a analyzuji jejich dopady na hospodářství a na charakter vzájemných vztahů, případně na jejich jednotlivé aktéry.

Další kapitola je věnována obchodním politikám administrativ Billa Clintona a George W. Bushe vůči Číně a jejich srovnání. Na základě předchozí analýzy, makroekonomických dat a konkrétních politických rozhodnutí se budu snažit porovnat obchodní politiku obou prezidentů v kontextu jejich zahraniční politiky. Pokusím se dokázat, že ačkoli oba prezidenti vstupovali do úřadu se zcela jinými východisky, jejich politiky vůči Číně konvergovaly.

Cílem mé práce je ukázat, že americko-čínské ekonomické vztahy nebyly začátkem 90. let prioritou americké politiky, ale nakonec se staly hlavním, byť ne zcela stabilním pilířem nového strategického a vzájemně výhodného partnerství. Dále se pokusím zjistit, zda rostoucí

¹ Obchodní politikou budu ve své práci označovat veškerá opatření, která mají bezprostřední vliv na toky zboží, služeb či kapitálu mezi dotýčnými zeměmi. Pojmem „obchodní politika“ v užším slova smyslu budu označovat tradiční nástroje obchodní politiky, tedy cla a kvóty a vyjednávání o nich. Vzhledem k provázanosti toků jednotlivých veličin je nesprávné obchodní politiku redukovat na pouhé nastavování dovozních cel a kvót, obchodní politiku je nutné vnímat v širších souvislostech.

² „Čínou“ v této práci budu mít vždy na mysli Čínskou lidovou republiku, tedy „kontinentální Čínu“. O Čínské republice budu referovat jako o „Tchaj-wanu“.

³ William Jefferson „Bill“ Clinton (1946 -), americký politik, za demokratickou stranu zastával funkci guvernéra státu Arkansas a 20.1.1993 – 22.1.2001 byl 42. prezidentem Spojených států amerických.

⁴ George Walker Bush (1946 -), americký politik, za republikánskou stranu zastával funkci guvernéra státu Texas a 20.1.2001 – 20.1.2009 byl 43. prezidentem Spojených států amerických.

důležitost ekonomických aspektů v americko-čínském vztahu dává více prostoru tradičně protekcionistickému a v obchodní politice tvrdšímu Kongresu a jak k razantní a protekcionistické politice přispívá deficit běžného účtu platební bilance USA.

Téma jsem se rozhodl zpracovat především kvůli jeho zásadnosti, a to jak politické, tak ekonomické. Vztahy mezi USA, jakožto dosavadní světovou dominantní velmocí, a Čínou, bezprecedentním tempem se rozvíjející silou, budou jedním z hlavních determinantů světových událostí 21. století a zřejmě se bude jednat o světově nejdůležitější bilaterální vztahy vůbec.⁵ Výjimečnost vztahu potvrzují i experti, kteří tvrdí, že čínské domácí faktory budou sice nadále hrát významnou roli, pro mírový rozvoj Číny bude rozhodující expertiza a přístup USA.⁶

Obě země jsou rovněž klíčovými subjekty světové ekonomiky, Spojené státy dlouhodobě největší a nejvíce obchodující světovou ekonomikou. Čína se během posledních dvou dekad dostala z páté na druhou pozici v žebříčku zemí řazených podle celkového hrubého domácího produktu podle parity kupní síly a v obratu zahraničního obchodu se vyhoupla za Spojené státy a Evropskou unii (EU) na třetí místo.⁷ Vzájemným vztahům těchto dvou supervelmocí v posledních letech dominovala právě otázka platební bilance, která zejména na americké straně budí značné kontroverze. Zásadnost a aktuálnost zvoleného tématu podtrhují statistiky, podle kterých v posledních čtyřech letech dosáhl deficit vždy hodnot přes 600 miliard dolarů a v roce 2006 činil 753 miliard dolarů, což je zdaleka největší obchodní deficit dosažený jednou zemí v historii lidstva. Zhruba 30 % tohoto deficitu bylo realizováno přímo s Čínou, která na druhé straně akumulovala devizové rezervy ve výši téměř dva biliony dolarů, což je s velkým náskokem rovněž nejvíce na světě.⁸

Důležitost zpracovávaného tématu do značné míry eliminuje zjevnou nevýhodu aktuálních témat, kterou je nedostatek literatury. Práci jsem mohl opřít o několik kvalitních děl, třebaže se žádná na problematiku ne dívá přímo pohledem politické ekonomie obchodního deficitu. Vycházím z literatury věnující se světové ekonomice jako celku, americké zahraniční politice, americké obchodní politice a americko-čínským vztahům. Tam, kde to bylo možné a vhodné, jsem se snažil čerpat nejen z děl amerických, ale i čínských autorů.

⁵ LEACH, James A. *After Hainan : Next Steps For US-China Relations*, Statement Before Subcommittee on East Asia and the Pacific. Washington DC : Committee on International Relations, House of Representatives, 2001. 73 s. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/107/72348.pdf>>.

⁶ JOHNSON, Alastair Iain. ROSS, Robert S. (eds.). *Engaging China : The Management of an Emerging Power*. New York : Routledge, 1999. 328 s. ISBN 0-41520-840-8, s. 182.

⁷ Ministry of Commerce, People's Republic of China. [cit. 2009-05-22]. Dostupný z WWW: <<http://english.mofcom.gov.cn/statistic/statistic.html>>

⁸ State Administration of Foreign Exchange, People's Republic of China. [cit. 2009-05-22]. Dostupný z WWW: <http://www.safe.gov.cn/model_safe_en/tjsj_en/tjsj_detail_en.jsp?ID=3030300000000000,18&id=4>

Pro zpracování tématu byly klíčové dvě publikace pojednávající o americko-čínských vztazích. Zevrubnou analýzu americké zahraniční politiky vůči Číně sepsala profesorka University of Wyoming, Jean A. Garrison. Je expertkou v oblasti americké zahraniční politiky a americko-čínských vztahů, k čemuž jí dopomohlo angažmá v Oddělení pro Čínu a Mongolsko na americkém ministerstvu zahraničí. Ve své knize *Making China Policy : From Nixon To G. W. Bush* rozebírá americkou politiku vůči Číně perspektivou rozhodovacích procesů a podrobnou analýzou střetů administrativních frakcí při formování politiky. Vychází z osobních kontaktů a přístupu k široké škále primárních pramenů.

Podrobný rozbor americko-čínských vztahů nabízí také práce respektovaného amerického profesora politologie, bývalého předsedy „National Committee on U.S.-China Relations“, Davida M. Lamptona s názvem *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S.-China Relations, 1989-2000*. Jak název napovídá, zaměřuje se na kratší časový úsek vzájemných vztahů. Spíše než mocenskými hrami uvnitř amerických administrativ se zabývá širším kontextem vzájemných vztahů včetně čínského i amerického systému hodnot a idejí, které nazývá mýty dotyčných národů a které podle něj vzájemné vztahy komplikují. Analyzuje úspěšnost konkrétních politik amerických administrativ, faktory, které americko-čínské vztahy dovedly jinam, než kde byly okamžitě po skončení studené války a proč bylo jejich řízení tak obtížné.⁹

Dalším z důležitých sekundárních zdrojů jsou *Contemporary Cases in U.S. Foreign Policy* odborníka na americkou zahraniční politiku z Texas Christian University Ralpha G. Cartera. Kniha se skládá z různých případových studií, z nichž dvě se týkají obchodní politiky. Autor přehledně rozebírá role klíčových domácích aktérů a důraz klade na roli Kongresu.

Klíčovou publikací analyzující americkou obchodní politiku je jediná aktuální komplexní monografie o americké obchodní politice *American Trade Politics*, vypracovaná bývalým profesorem Princetonské univerzity I. M. Destlerem, který od roku 1983 spolupracuje s „Peterson’s Institute for International Economics“. Publikace tohoto nezávislého think-tanku jsou obecně kvalitními zdroji, jeho členy jsou renomovaní profesori a bývalí vysocí činitelé mezinárodních organizací. Problematice ekonomických vztahů USA a Číny se věnuje zejména Fred Bergsten, jehož názorům často naslouchají při oficiálních slyšeních i klíčové komise amerického Kongresu.

V klíčových otázkách, které se týkají například důležitých čínských domácích politických podmínek či implementace podepsaných dohod, se opírám také o publikace sepsané autory,

⁹ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*. 1. vyd. Berkeley : University of California Press, 2001. 497 s. ISBN 0-520-51590-7, s. 2-3.

kteří na problematiku pohlížejí pohledem Číny. Například političtí ekonomové Zweig a Chen dali dohromady sborník textů *China's Reforms and International Political Economy*. Zaměřují se především na determinanty reformy čínské ekonomiky, na jednání o vstupu do Světové obchodní organizace (WTO) a na implementaci závazků z toho vzniklých.

Zejména k nejaktuálnějším problémům bylo nejvhodnější dohledat potřebné informace a nejnovější analýzy v renomovaných periodikách, jako například *Foreign Affairs*, *Foreign Policy*, *Journal of Economic Perspectives*, *The Wall Street Journal* a *Washington Times*.

Platební bilance země je jedním z významných makroekonomických ukazatelů svědčících o stavu a vývoji dané ekonomiky. Jako celek i ve svých částech při správné interpretaci podává obraz nejen o vnější ekonomické rovnováze a výkonnosti ekonomiky, ale také o hospodářské politice v dané zemi. Skládá se z pěti základních složek, které působí jako spojité nádoby. Ve své práci se zaměřím především na její deficitní složku, tedy na běžný účet platební bilance (BÚ), který se skládá z obchodní bilance neboli bilance zboží, bilance služeb, výnosů a běžných převodů. Pro deficit BÚ USA bylo mnohem důležitější saldo obchodu zbožím než obchodu službami, přeshraniční transakce službami obecně v absolutních číslech nenabývají tak vysokých hodnot, v textu proto budu pojmy obchodní deficit a deficit BÚ používat zaměnitelně. Dalšími složkami platební bilance jsou finanční účet (přímé, portfoliové a ostatní investice), kapitálový účet (kapitálové převody), chyby/opomenutí a změny devizových rezerv. Největší objemy transakcí probíhají na běžném účtu (zejména obchodní bilance) a na finančním účtu (zejména PZI a portfoliové investice). Oba hlavní účty do bilance vstupují s opačnými znaménky a vzájemně vyrovnávají svá salda. Pokud se účty nevykompenzují přesně, zbylý přebytek či deficit se na finančních trzích projeví jako převis poptávky po měně, resp. nabídky měny daného státu, a tedy tlakem na posilování, resp. oslabování domácí měny. V závislosti na měnové politice může centrální banka do deficitu zasahovat změnou svých devizových rezerv. Platební bilance musí být z účetního hlediska vždy vyrovnaná, o jejím deficitu však obecně hovoříme, když k vyrovnání jejího běžného účtu musí do ekonomiky proudit zahraniční kapitál či devizové rezervy centrální banky.¹⁰

1. Role obchodu ve vzájemných vztazích

1.1. Navázání vztahů a spolupráce do roku 1989

V následující kapitole se pokusím ukázat, že se obchod stal z podružného aspektu vzájemných vztahů mezi USA a Čínou jedním z jejich základních pilířů, a přesto se do vyjednávání o

¹⁰ srov. KUBIŠTA, V. a kol.: *Mezinárodní ekonomické vztahy*, Praha : HZ Editio, 1999. 378 s. ISBN 8086009-29-7, s. 242-4.

obchodních otázkách silně promítala neekonomická témata. Postupem času stoupala prioritizace obchodní politiky vůči Číně v kontextu zahraniční politiky USA a zároveň v rámci obchodní politiky získávaly na významu ryze ekonomické problémy.

Když se začátkem 70. let začala psát nová kapitola americko-čínských vztahů, ekonomické zájmy nebyly jejich primárním hybatelem. "Náš zájem v obchodě s Čínou není komerčního rázu. Je především za účelem ustavení vazeb, které jsou potřebné pro politické vztahy,"¹¹ řekl údajně v únoru 1973 Mao Ce Tungovi Henry Kissinger,¹² který proces sbližování svými dvěma návštěvami v roce 1971 symbolicky zahájil. Hlavní motivací pro spřátelení bylo pro USA získání strategického spojence proti Sovětskému svazu (SSSR) za využití špatných vztahů Číny se SSSR. Zásadní roli hrál také upadající vliv USA v Asii v důsledku války ve Vietnamu, když převládal názor, že asijské státy se dlouhodobě přimknou právě k Číně.

Diplomatická aktivita probíhající po celá 70. léta vyvrcholila v roce 1979 společným komuniké, kterým byly navázány oficiální diplomatické vztahy. Americká strana v prohlášení uznala Čínskou lidovou republiku jako jediný čínský stát a čínská strana se na oplátku zavázala tolerovat neformální americké styky s Tchaj-wanem. Přestože USA zrušily své sankce vůči Číně do roku 1973 a v r. 1979 byla podepsána vzájemná obchodní dohoda, bezpečnostní otázky byly nadále ve vzájemných vztazích dominantní, zejména otázka Tchaj-wanu.

V 80. letech ovšem role obchodu značně posílila. Objem vzájemné obchodní výměny vzrostl čtyřikrát, americké přímé zahraniční investice v Číně vzrostly z nuly na 284 milionů dolarů v roce 1989.¹³ Samotná Čína se pod Teng Siao-pchingovým¹⁴ vedením vydala cestou tržních reforem směrem k otevření se světové ekonomice. Ve vzájemném vztahu viděla ekonomický prospěch vzhledem k potřebě obnovit pošramocenou legitimitu vlády, tehdejších velikostem obou hospodářství, a obavami z nové vlny regionalismu především na čínská strana.¹⁵ Ze strany USA šlo spíše o primát strategických aspektů. Bezpečnostní hrozby ovšem během 80. let relativně klesaly, a oba státy se proto více koncentrovaly na svůj ekonomický růst.¹⁶

¹¹ *Memorandum of Conversation*. 17.-18.2.1973, Čung-nan-chaj cit. podle LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*, op. cit., s. 113.

¹² Henry Alfred Kissinger (1923 -), americký diplomat německého původu a laureát Nobelovy ceny míru, poradce pro národní bezpečnost a později ministr zahraničí v administrativě prezidentů Richarda Nixona a Geralda Forda.

¹³ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 113.

¹⁴ Teng Siao-pching (1904 – 1997), čínský reformně komunistický politik. Přestože nebyl formálně čínským prezidentem, byl považován za vůdce Čínské lidové republiky od konce 70. až do počátku 90. let 20. století.

¹⁵ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. 2. vyd. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2009. 246 s. ISBN 978-0-230-57793-0, s. 94.

¹⁶ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 113.

1.2. Tianmen a rozpad SSSR

Přelom 80. a 90. let přinesl v mezinárodní politice mnoho převratných událostí a změny nastaly i ve vztazích mezi USA a Čínou. Dvě významné zahraničně-politické události učinily z americké obchodní politiky vůči Číně jednu z priorit následujících let. Násilné potlačení demonstrací na náměstí Nebeského klidu (Tianmen) v červnu 1989 posunulo Čínu v politické agendě směrem nahoru a zároveň na americké politické scéně zcela změnilo pohled na Čínu jako na přítele, optimistické domněnky o podstatě čínských reforem byly totiž popřeny.¹⁷ Lampton Tianmenu připisuje „mobilizující efekt“.¹⁸ Otázka lidských práv v Číně se poté totiž stala tématem veřejné diskuse a od června 1989 se v americko-čínských vztazích mnohem více angažují zájmové skupiny, neziskové organizace a veřejnost.¹⁹ Veřejné mínění přitom na dění v Číně pružně reagovalo - pozitivní hodnocení Číny veřejností kleslo podle průzkumů Gallupova institutu mezi únorem a srpnem 1989 ze 72 % na pouhých 34 %, naopak negativní ve stejné době vzrostlo z 13 % na 54 %.²⁰ Čína tak měla v americké veřejnosti poprvé za dobu provádění průzkumu (od roku 1979) více odpůrců než zastánců a tento poměr se dodnes obrátil jen krátce v únoru 2007.²¹ Obchod byl pak obětován jako jeden z hlavních politických nástrojů americké reakce, jako prostředek k dosažení jiných zájmů došlo k uvalení ekonomických sankcí na Čínu.²² Každoroční udělování doložky nejvyšších výhod (MFN), které dosud probíhalo bez větších kontroverzí, dostalo po potlačení protestů silný politický podtext.

Rozpuštěním organizace Varšavské smlouvy v srpnu 1991 zmizel USA a Číně dlouholetý společný rival a rozpadem SSSR ke konci roku 1991 ztratily americko-čínské vztahy definitivně tmelící prvek, který byl dosud základem pro politiku začleňování Číny do mezinárodních vztahů.²³ V delším období se ekonomické vazby staly jedním z hlavních pilířů nových vzájemných vztahů. Sloužily v 90. letech jako základní lepidlo které drželo země pohromadě, zatímco se Washington a Peking pokoušely přestavět vzájemné vztahy poté, co rozpadem Sovětského svazu zmizel jejich předchozí základ. Společné ekonomické zájmy a bezpečnostní cena rozvratu ve vztazích udržely přes mnohé nestabilizující prvky spolupráci po

¹⁷ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, London : Lynne Rienner Publisher, 2005. 255 s. ISBN 1-58826-360-6, s. 189.

¹⁸ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 116.

¹⁹ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 192.

²⁰ *Gallup Poll*, China. [cit. 2009-05-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.gallup.com/poll/1627/China.aspx>>.

²¹ Ibid.

²² Na území Číny byly zastaveny nové aktivity Americké agentury pro obchod a rozvoj, Zámořské soukromé pojišťovací společnosti, dále Spojené státy přestaly podporovat jakékoli čínské úvěry Rozvojové banky i Mezinárodního měnového fondu kromě projektů na uspokojení základních lidských potřeb. Dále byl silně omezen vzájemný obchod se zbraněmi, alkoholem a tabákovými výrobky.

²³ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 189.

90. léta.²⁴ Amerika viděla v konci studené války příležitost k restrukturalizaci svého hospodářství a zlepšení mezinárodní konkurenceschopnosti, Teng Siao-pching viděl obnovu pochroumané legitimacy čínské vlády ve zlepšení konzumních aspektů společnosti.²⁵

Export do USA hrál významnou roli v procesu modernizace a růstu čínské ekonomiky. Čung-kuo Sin-wen Še v roce 1998 odhadl, že „3 % z každých 10 % čínského ekonomického růstu jsou výsledkem exportu.“²⁶ Čína se během 90. let stala na USA do značné míry vývozně závislá. Jak je patrné z grafu 3, relativní objem čínských vývozů do USA se během dekády zvýšil ze čtvrtiny na 42 %, navíc v zemi významně rostly i přímé americké investice (FDI). Pro čínskou vládu byla důležitá zejména politická stabilita a sociální smír v zemi, proto přitahovalo 250 tisíc lidí pracujících v zahraničních firmách a několik milionů lidí pracujících ve firmách exportujících na americký trh její pozornost.²⁷ Ve snaze diverzifikovat své vývozní trhy a snížit tak svou závislost na USA v roce 1992 Čína přistoupila k normalizaci vztahů s Jižní Koreou, ale ještě ke konci dekády vidí čínští představitelé diverzifikaci trhů jako nesnadný a dlouhodobý úkol.²⁸ Přesto se jim podařilo trend zvrátit a do roku 2008 klesl podíl exportů do USA na celkových čínských exportech přes jejich absolutní růst znovu pod 25 % (viz graf 3).

Zatímco do konce 80. let byla Čína vnímána téměř výlučně, jako místo pro outsourcing výroby pro americký trh, od začátku 90. let si investoři uvědomovali, že může nabídnout i velký spotřebitelský trh. Relativní ekonomická důležitost Číny pro USA byla na počátku 90. let stále poměrně nízká, ale poměrně rychle narůstala a mezi lety 1991-98 tvořil obchodní schodek s Čínou průměrně 37,9 % celkového obchodního schodku USA.

Na začátku Clintonovy vlády bylo v USA asi 100 tisíc pracovních míst závislých na exportech do Číny, která tehdy byla 10. největším obchodním partnerem USA; počátkem jeho druhého funkčního období v roce 1997 už to bylo o 50 tisíc více a v roce 1999 už byla Čína 4. největším obchodním partnerem Spojených států.²⁹ Důvěru Američanů a také význam vzájemných ekonomických vztahů potvrdil v roce 1999 také dodatek čínské ústavy, ve kterém byl prohlášen soukromý sektor "nosným sektorem" socialistické tržní ekonomiky.³⁰ Dokladem nadále rostoucího významu čínského exportního trhu bylo mnoho spotřebitelských ukazatelů, například statistika národnosti leteckých pasažérů, kdy v roce 1998 bylo 95 % cestujících

²⁴ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*, s. 113.

²⁵ *Ibid.*, s. 113.

²⁶ ČUNG-KUO, Sin-wen Še (Zhongguo, Xinwen She). *No Optimism for Exports, Urgent Need For Diversification* cit. podle LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 115.

²⁷ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 116.

²⁸ ČUNG-KUO, Sin-wen Še: *No Optimism for Exports, Urgent Need For Diversification* cit. podle LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*, s. 116.

²⁹ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 113.

³⁰ *Klíčové události zavádění ekonomických reforem v Číně*, ČTK, 15.12.2008

cizinců a 5 % Číňanů, během následujících deseti let se poměr obrátil.³¹ Přestože se celkové americké vývozy mezi roky 2000-03 snížily o 9 %, exporty do Číny vzrostly o 76 %.³²

1.3. Obchod nadřazen bezpečnostním obavám

Během vlády prezidenta Billa Clintona došlo k významnému posunu, když byly nejprve od září 1993 do března 1994 uvolněny bariéry na vývoz strategických počítačů a telekomunikačních systémů.³³ Na přelomu tisíciletí padla další dvě symbolická politická rozhodnutí, která ve vztahu k Číně značila primát ekonomických aspektů nad bezpečnostními, a to rozhodnutí o vývozu superpočítačů³⁴ a satelitních systémů. Vydávání licencí k těmto rizikovým vývozům bylo podle Reese „osudovým rozhodnutím“ přesunuto do gesce ministerstva obchodu,³⁵ které se podle kritiků mnohem méně zabývá bezpečnostními aspekty než jeho předchůdce, ministerstvo zahraničí, navíc na rozdíl od něj také o udělení licencí nemusí uvědomovat Kongres.³⁶ V letech 1997-98 dala Clintonova administrativa svolení společností Sun Microsystems a Silicon Graphics k prodeji 1924 vysoce výkonných počítačů do Číny, z nichž 48 podle kontrolního úřadu (GAO) putovalo do rukou subjektů citlivých z hlediska národní bezpečnosti a ministerstvo obchodu údajně nevykonávalo ex post kontrolu, zda tyto počítače směřovaly na schválená místa. Smith tvrdí, že podle GAO Clinton ve své zprávě z července 1999 nevyhodnotil bezpečnostní rizika možného použití počítačů pro vojenské účely a namísto toho rozebíral ekonomickou důležitost silného odvětví výrobců počítačů pro americké hospodářství.³⁷ Přes upozornění bezpečnostních expertů schválil Clinton v květnu 1999 také vývoz satelitních systémů do Číny, který dosud byl kvůli bezpečnostním rizikům tabu.³⁸

1.4. Vstup do WTO a 11. září 2001

V květnu 2000, prošel Kongresem klíčový návrh na permanentní normalizaci obchodních vztahů (PNTR), čímž odpadla bolestná procedura každoročního obnovování MFN (v roce 1998 přejmenované na normální obchodní vztahy) a zároveň šlo o předpoklad vstupu Číny do WTO.

³¹ ROSENTHAL, E. China's Middle Class Savors Its New Wealth. *New York Times*. 19.6.1998, s. A1.

³² FREEMAN, C. *Witness Testimony: US-China Trade*. Joint Commission on Commerce. 31.3.2004 cit. podle BRESLIN, S. *China and the global political economy*, op. cit., s. 105.

³³ LARDY, N. *Integrating China Into the Global Economy*. Washington DC : Brookings Institution Press, 2002. 244 s. ISBN 0-81575-135-4, s. 125.

³⁴ Šlo o vývoz počítačů se schopností provést více než 12 300 milionů teoretických operací za sekundu (MTOPS) do zemí, které představují riziko z hlediska šíření jaderných zbraní, mezi které patřila i Čína.

³⁵ REES, Matthew. Clinton's China Commerce. *The Weekly Standard*. 1.6.1998. cit. podle GlobalSecurity.org. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <<http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/china/1998/h980618-pre11.htm>>.

³⁶ *China and Supercomputers*. NTI, 2007. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <<http://www.nti.org/db/china/supercom.htm>>.

³⁷ SMITH, Charles R. *Clinton-Approved Computer Exports Help China Build Atomic Bombs* 4.10.2002, [cit. 2009-05-05] Dostupné z WWW: <<http://archive.newsmax.com/archives/articles/2002/10/3/190315.shtml>>.

³⁸ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 114.

V bezpečnostní oblasti docházelo mezi USA a Čínou k častým incidentům a v roce 2000 tak byl obchod jedinou důležitější oblastí vzájemných vztahů, ve které měly společné zájmy.³⁹

Rok 2001 pak přinesl pro vzájemné obchodní vztahy dva významné milníky. Po teroristických útocích v září 2001 se vedle obchodu stala pilířem vzájemných vztahů také bezpečnost a americká administrativa byla směrem k Číně mnohem ochotnější k dialogu a ke kompromisu. Vstup Číny do WTO v prosinci téhož roku pak ve vzájemných ekonomických vztazích omezil roli ryze politických aspektů, jako otázku lidských práv, začala v nich hrát větší roli čistě ekonomická problematika a začaly se řídit jasnějšími pravidly.

1.5. Obchodní deficit a měnový režim

Statistiky, které vzájemné ekonomické vazby vykazovaly, začaly vydávat pro americkou ekonomiku nepříznivá data. Dramaticky se propadající bilance zahraničního obchodu s Čínou, jejíž deficit v novém tisíciletí stoupl vysoko nad 3,5 % HDP (viz tab. 1), ve spojení se ztrátami pracovních míst v průmyslu a hospodářskou recesí rozvířily o ekonomických vztazích s Čínou bouřlivou debatu. Za hlavního „viníka“ špatných výsledků zahraničního obchodu USA byla totiž často označována Čína, a to kvůli nedostatečné ochraně práv duševního vlastnictví (IPRs) a dalším „nefér“ obchodním praktikám, z nichž tou nejdiskutovanější byl režim čínské měny. Její kurz byl od roku 1994 navázán přímo na dolar a od června 2005 je v režimu řízeného floatingu vůči koši měn složeného z amerického dolaru, japonského jenu a korejského wonu.

Ve druhém volebním období George W. Bushe už byly ekonomické vztahy s Čínou jednoznačně dominantní a zásadnější pro americkou stranu, přičemž vztahům dominovala otázka deficitu BÚ a podhodnocené čínské měny. Protože se však deficit neobjevil v americké platební bilanci náhle a dominantním tématem americko-čínských vztahů se nestal ze dne na den, je důležité prozkoumat jeho příčiny, vývoj, roli samotné Číny a možné politické odpovědi na něj, na což se zaměřím v následující kapitole.

2. Deficit běžného účtu platební bilance USA

Správná analýza faktorů ovlivňujících platební bilanci, a zejména její obchodní složku, je klíčová pro volbu správné obchodní politiky.⁴⁰ Existují různé teorie vzniku deficitu na běžném účtu platební bilance USA a správných politických odpovědí na něj, většina z nich přikládá největší váhu míře úspor a investic amerických domácností, federální fiskální politice, kursu čínské a americké měny a tarifním i netarifním omezením v mezinárodním obchodu. Svou roli

³⁹ YAO, Shunli. *Three Essays On China's Foreign Trade*, University of California, Davis : 2000, dizertační práce.

⁴⁰ WANG, Yongqing. *U.S.-China Commodity Trade and the Yuan/Dollar Real Exchange Rate*. [s.l.], 2005. 68 s. University of Wisconsin, Milwaukee. dizertační práce.

hrají také mezinárodní kapitálové toky, ekonomický růst a cenová hladina. Někteří vidí za deficitem ztrátu konkurenceschopnosti amerických firem, nefér obchodní praktiky partnerských zemí či špatné pracovní podmínky v zahraničí.⁴¹ Mnozí autoři poukazují na nekvalitní datovou základnu statistik vzájemného obchodu, je třeba brát v úvahu zejména rozdíly mezi čínskou a americkou metodikou statistik a roli Hong-Kongu v čínském vývozu.⁴²

Jednotlivé americké administrativy v různé době akcentovaly různé příčiny deficitu, každý přístup měl přitom různé dopady na konkrétní domácí i zahraniční aktéry, stejně jako na celkovou efektivitu a stabilitu mezinárodních ekonomických vztahů. Chtěl bych se proto v následující kapitole blíže zaměřit na konkrétní faktory ovlivňující vznik deficitu se zvláštní pozorností věnovanou Číně, udržitelnost deficitu a jeho možné konsekvence, ale také možné politicko-ekonomické strategie na jeho snížení. Komparací administrativ prezidentů Billa Clintona a George W. Bushe potom zjistím, zda americké vlády vnímaly obchodní deficit jako problém a jaké strategie a jak úspěšně proti němu v rámci vztahů s Čínou uplatňovaly.

2.1. Vznik deficitu a role Číny

Lampton vidí jednu z hlavních příčin dnešního obchodního deficitu v 70. a 80. letech, kdy investovali první investoři do Číny především do podniků s cílem vyvážit zpět do Spojených států.⁴³ Dokud byly vzájemné ekonomické vztahy postavené na tomto outsourcingu, který měl tehdy pouze zlevnit výrobu amerických produktů použitím levnější čínské pracovní síly, výsledkem byl sice obchodní deficit, ale v kontextu platební bilance byl spíše zanedbatelný (viz graf 1). Za schodkem tehdy stála spíše obchodní výměna s Japonskem a další faktory.

2.1.1. Domácí faktory: deficit rozpočtu a klesající sklon k úsporám

Z domácího pohledu, tedy za předpokladu stále stejných podmínek v zahraničí, počítá tradiční model deficitu běžného účtu s rovností mezi domácími úsporami a investicemi, či alespoň s analogickým vývojem těchto veličin. Zdrojem kapitálu pro investice je potom součet soukromých domácích úspor a deficitu běžného účtu, ten je totiž vyrovnáván přílivem zahraničního kapitálu ve stejné výši. Poptávaným množstvím kapitálu je na druhé straně součet

⁴¹ QUINLAN, J. P., CHANDLER, M. The U.S. Trade Deficit : A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*. 2001, vol. 80, no. 3, s. 87-97.

⁴² Čínská podpora exportu vede k tomu, že Čínské firmy často nadhodnotí objem exportu a zboží prodají na čínském trhu. Statistiku narušuje také pašování do Číny (podle některých odhadů až 1,8 miliardy dolarů ročně). Problémem je také obrovský objem reexportu čínských výrobků přes Hong-Kong, kde je často pojištění, doprava a další služby zdraží. Čínské statistiky mezinárodního obchodu se proto od amerických značně liší. Feng a Liu se pokusili statistiky od zmíněných vlivů očistit a vypočítat skutečný americko-čínský deficit, který podle nich v roce 1998 ležel zhruba v průměru mezi americkými a čínskými statistikami, o něco blíže k americkým číslům. FENG, G. LIU, Z. *A New Estimation on the Trade Imbalance between America and China*. *International Economic Review* 1999, 5-6, s. 4-12. cit. podle BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, s. 109.

⁴³ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 114.

soukromých investic a rozpočtového schodku. Při analogickém vývoji domácích úspor a investic pak prochází podobným vývojem deficit běžného účtu i rozpočtu, které proto bývají někdy nazývány „deficitními dvojčaty“.⁴⁴ Catherine Mann poukazuje na situaci mezi lety 1980-86, kdy se federální veřejný dluh USA zvýšil z 2,5 % na 5 % HDP a deficit běžného účtu z 0 na 3,5 % HDP. Expanzivní fiskální politika tehdy podpořila domácí utrácení, které se promítlo do rychlejšího růstu a zvýšených dovozů, mechanismus pojistila restriktivní monetární politika, která vysokými úrokovými sazbami přitáhla dostatek zahraničního kapitálu.⁴⁵

Na začátku 90. let se však mezi soukromými investicemi a úsporami objevil klín. Relativní pokles soukromých úspor je sice dlouhodobým jevem, který se dá pozorovat již od poloviny 50. let, ale jeho zatím poslední a jasně popsatelná fáze začala v roce 1992. Tento trend je zřejmě těžko zvrátitelný, protože souvisí s rostoucím bohatstvím amerických subjektů a demografickými změnami, bohatší a starší skupiny obyvatel mají totiž větší sklon ke spotřebě a nižší sklon k úsporám. Spotřebu podpořily také nové finanční nástroje, jako kreditní karty či široké spektrum spotřebitelských úvěrů.⁴⁶ Někteří radikálně levicoví autoři připisují samotný trend poklesu soukromých úspor „zrádným zastáncům volného obchodu“, kteří pod vlivem nadnárodních korporací od druhé světové války řídili americkou obchodní politiku a zavinili odchod základního zdroje úspor, kterým podle nich byli průmyslníci.⁴⁷ Tomuto pohledu se budu podrobněji věnovat v kapitole 2.2.

Zároveň se v americké ekonomice objevily nové atraktivní investiční příležitosti a soukromé investice rostly, také v souvislosti s tzv. „new economy“. Poznatek, že správné využití informačních technologií může vést ke zvýšení efektivity, produktivity práce a snížení nákladů, vedl k nárůstu soukromých investic (mezi lety 1992-2000 z 5,5 % na 8,6 % HDP). Catherine Mann upozorňuje, že i tento přílišný optimismus amerických ekonomických subjektů přispěl k jejich menšímu sklonu spořit. V konečném součtu poklesly hrubé domácí úspory mezi lety 1992-2000 z 6,5 % pod 1 % HDP.⁴⁸

Pokles úspor a růst spotřeby a investic dovedly ekonomiku do nerovnovážného stavu. Nedostatek domácího kapitálu musí být nahrazován přílivem zahraničního, což není dlouhodobě udržitelný stav, ať už jde o investorský ráj s nízkými riziky a vysokými výnosy či o ekonomiku „žijící si nad poměry“. Prostředky, které by mohly být uspořeny a použity k investicím, kde by tak snížily potřebu zahraničního kapitálu, jdou do spotřeby, kde mimo jiné

⁴⁴ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*. op. cit.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ *Causes and Consequences of the Trade Deficit : An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000.

⁴⁷ LICHAUCO, Alejandro. 'Free Traitors' Blamed for U.S. Financial Collapse, American Free Press, 19.1.2009, [cit. 2009-05-05] Dostupné z WWW: <http://www.americanfreepress.net/html/free_traitors_163.html>.

⁴⁸ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*, op. cit.

vytváří poptávku po importech, což se dále projevuje v platební bilanci. Zároveň se tímto vývojem rozpojil vztah mezi „deficitními dvojčaty“ v rozpočtu a na běžném účtu a už není jednoznačné, zda se dá schodek běžného účtu účinně snížit restriktivní fiskální politikou.

Ke zvýšení sklonu k úsporám a snížení domácích investic a spotřeby by mohlo dojít při zhoršení domácích ekonomických podmínek. Podobně už krize roku 2001 přibrzdila optimismus, zmenšila mezeru mezi úsporami a investicemi a zároveň se díky přibrždění ekonomiky snížily dovozy (viz graf 1). Deficit byl ale poté podpořen další fiskální expanzí.⁴⁹

Argumentem pro „domácí“ pohled na problematiku deficitu běžného účtu je výjimečnost americké ekonomiky, která je jedinečná svou velikostí a nominací svých obligací ve vlastní měně. Většina událostí na amerických trzích se proto odvíjí od domácích impulsů.⁵⁰ Návrat k jednoduchému schématu „deficitních dvojčat“ je však nepravděpodobný, jelikož jsou opačné trendy investic a úspor dlouhodobé. I tak ovšem zůstává rozpočtový deficit v platební bilanci významným činitelem a přebytkové rozpočty by obchodní deficit USA snížily.

2.1.2. Zahraniční faktory: rychlejší domácí růst, větší elasticita importů, silný dolar

Tzv. Marquez-Ericssonův model, který počítá s dynamickým vývojem v zahraničí, je založen na vztahu mezi domácím a světovým ekonomickým růstem. Tvrdí, že exporty rostou rychleji při rychlejším růstu světové ekonomiky než domácí a při klesající relativní ceně exportů. Importy naopak rostou při relativně vyšším růstu domácího hospodářství a relativně klesajících cenách importů. Empirická data za roky 1979-2000, tento vztah potvrzují, avšak s tím, že elasticita importů je mnohem větší než elasticita exportů, tedy že závislost dovozů na růstu domácí ekonomiky je mnohem silnější než závislost exportů na růstu světové ekonomiky. Snížená poptávka po amerických výrobcích na zahraničních trzích způsobuje na běžném účtu pouze krátkodobé fluktuace v řádech měsíců či let. Renomovaní ekonomové z těchto dat odvodili, že i pokud by světová ekonomika rostla stejným tempem jako ta americká, deficit běžného účtu by se prohluboval, pokud by zároveň neklesal kurs dolaru.⁵¹

Tabulka 3 ukazuje aplikaci této teorie na Spojené státy americké v letech 1986-2008 a jasně ukazuje, že vždy když americká ekonomika rostla rychleji než světová, schodek zahraničního obchodu se prohluboval, ale vyšší růst světové ekonomiky vedl k jeho poklesu jen zhruba v polovině případů. Teorie se plně potvrdila v 90. letech, ale od roku 2000 do roku 2008 rostl deficit obchodní bilance 6 let navzdory rychlejšímu vývoji světové ekonomiky (roky 2000,

⁴⁹ V rozpočtové politice nastal nástupem George W. Bushe zlom a mírné přebytky se okamžitě změnilly na hluboké schodky. Průměrný deficit prvních čtyřech Bushových rozpočtů byl 345,5 miliard dolarů.

⁵⁰ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*, op. cit.

⁵¹ srov. např. Krugman 1985, Obstfeld a Rogoff 2000, cit podle MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*, op. cit.

2002-2006). Při bližší analýze zjistíme, že současná výchylka deficitu je výjimečná právě tím, že dosahuje historicky bezprecedentní výše i přesto, že světová i americká ekonomika procházejí analogickým vývojem a světová ekonomika roste dokonce vždy alespoň o několik desetin rychlejším tempem než americká (viz tab. 2, grafy 1 a 4). Dolar přitom v tomtéž období vůči většině světových měn oslaboval. Vůči euru začínal jeho kurs v roce 1999 kolem 1,10 USD/EUR. Poté sice v letech 2000-2002 posílil až k hodnotě 0,85 USD/EUR, pak se ovšem od konce roku 2003 usadil na hodnotách 1,20-1,35 USD/EUR, kde s několika drobnými výchylkami vydržel až do července 2007. Poté totiž dále oslaboval, aby většinu roku 2008 strávil nad 1,5 USD/EUR zakončil ho na kursu 1,3917 USD/EUR.⁵² Vůči jenu v období 1999-2008 dolar oslabil z 0,0089 USD/YEN na 0,011 USD/YEN, což byl pokles zhruba o 25 %.⁵³

2.1.3. Role Číny v deficitu

Při pohledu na růst čínské ekonomiky a bilaterálního obchodního schodku USA s Čínou je jasné, že na tento případ se Marquez-Ericssonův model nedá aplikovat vůbec. S výjimkou let 1998 a 1999 rostla čínská ekonomika vždy minimálně dvojnásobným tempem než americká, přesto se americký deficit obchodu s Čínou, který existuje nepřetržitě od roku 1983, kromě stagnace v roce 2001, neustále zvyšoval a dosáhl bezprecedentní výše 266 miliard dolarů za rok. To je hodnota srovnatelná s celkovým schodkem běžného účtu platební bilance USA v roce 1999, který už tehdy byl s velkou rezervou nejvyšší v historii. Po celá 90. léta rostl deficit ve vzájemném obchodě více než 30procentním tempem a narostl více než 10násobně.

Za běžné situace, kdy jeden z obchodních partnerů má schodek běžného účtu platební bilance a zcela ho nepokrývá přebytek na finančním účtu, by však mělo dojít k oslabení měny deficitního státu, čímž by se relativně zlevnily jeho exporty, zdražily importy a o něco klesla atraktivita pro zahraniční investory, čímž by se platební bilance postupně dostala do rovnováhy. Čínská aktivní bilance s USA by tedy měla tlačit na oslabení dolaru a posílení jüanu, jelikož čínští vývozci prodávají své výrobky za dolary a na trhu by za ně měli poptávat jüany.

Čína ale politickým rozhodnutím od roku 1985 udržuje u své měny vůči dolaru fixní kurs a akumuluje dolarové rezervy namísto běžné směny na devizových trzích. Do roku 1994 existovaly de facto dva kurzy čínské měny – oficiální na kolem 5,7 RMB/USD a swapový (ovlivněný trhem) ve výši 9 RMB/USD. Vládním zásahem vedoucím ke sjednocení těchto

⁵² European Central Bank, Foreign Exchange Reference Rates, [cit. 2009-05-15], Dostupné z WWW: <<http://www.ecb.int/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-usd.en.html>>.

⁵³ Historic Exchange Rates, 15.5.2009, [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <<http://www.x-rates.com/cgi-bin/hlookup.cgi>>.

kurzů na hodnotě 8,7 RMB/USD došlo ke značnému oslabení měny,⁵⁴ čímž se zásadně změnilo ekonomické klima v regionu a podle některých vedl tento krok k asijské finanční krizi.⁵⁵ Od roku 1998 až do června 2005 byl kurs držen lehce nad hodnotou 8,27 RMB/USD. Udržování tohoto kursu bylo navíc usnadněné vysokou mírou státní kontroly nad hospodářstvím.

Díky obchodním schodkům dolar vůči většině světových měn dlouhodobě oslabuje. Čínská měna se tak s jeho oslabením zejména v letech 2002-2003 „svezla“ a oproti dalším měnám navzdory předpokladům také oslabila.⁵⁶ Oslabení čínské měny se navíc přelévá do dalších zemí z regionu jihovýchodní Asie, jelikož jsou vlády a centrální banky těchto exportně orientovaných ekonomik nuceny se takto vypořádat s čínskou exportní výhodou.⁵⁷ I tak se země východní Asie potýkaly s trendem, který taktéž významně ovlivňoval obchodní deficit s USA. Průmyslová výroba se z asijských ekonomik přesouvala do Číny, která přes obchodní přebytek s USA realizovala schodky s dalšími zeměmi regionu. Jelikož byla čínská pracovní síla relativně nejlevnější, do Číny se v rámci outsourcingu stahovala ta část výrobního procesu, která je na pracovní sílu nejnáročnější. Z čínských vývozů do USA bylo 65 % výrobků z dovezených součástek, Čína se tak stala zemí finální asembláže meziproductů vyrobených v okolních zemích.⁵⁸ Ve výsledku stála východní Asie včetně Číny v lednu 2009 za menší částí globálního obchodního deficitu než deset let předtím, přestože podíl Číny stoupl.⁵⁹ Provázanost Číny s ekonomikou jihovýchodní Asie ještě vzrostla po asijské finanční krizi, při níž Čína postižené státy podržela neoslabením měny a vytvořením krizového fondu.⁶⁰

Koncentrace regionálních zdrojů obchodního deficitu v Číně však má dvě konsekvence. Za prvé je jeden velký bilaterální deficit více nápadný než několik menších, a proto usnadňuje za velké publicity zjednodušeně označit Čínu za viníka nerovnováhy ve světové ekonomice a obvinít ji z nekalých obchodních praktik. Za druhé chybí tomuto deficitu proces přizpůsobení (adjustment), který by pomocí změny měnového kursu nerovnováhu zmírnil. Jelikož je změna kursu čínské měny vázána na politické rozhodnutí čínských představitelů, nenásleduje kurs tržní tlaky a mnozí politici i experti označují čínskou měnu za podhodnocenou.

⁵⁴ Odborníci se rozcházejí v názorech na výši efektivního oslabení, jelikož není jasné, jaká část exportérů využívala do roku 1994 jaký kurz. Odhady se liší od 7% až po 50% oslabení. BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 89.

⁵⁵ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 150.

⁵⁶ BERGSTEN, C. F. *The Dollar and the Renminbi*. Peterson Institute, 23.5.2007.

⁵⁷ Vysoké devizové rezervy drží ovšem státy jihovýchodní Asie i z toho důvodu, aby předešly opakování tzv. asijské finanční krize z roku 1997.

⁵⁸ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes : Rising Tide, Rising Stakes*. Washington DC : Institute for International Economics, 2006. 111 s. ISBN 0-88132-394-2, s. 6.

⁵⁹ *China and the U.S. Economy : Advancing a Winning Trade Agenda*, The US-China Business Council, 2009, [cit. 2009-05-05] Dostupné z WWW:

<http://www.uschina.org/public/documents/2009/china_policy_recommendations.pdf>.

⁶⁰ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 154.

Zakládající články Mezinárodního měnového fondu (IMF) definují fundamentální nerovnováhu měnového kursu jako takový kurs, při kterém nelze dosáhnout vnitřní rovnováhy (definované například jako plná zaměstnanost) a vnější rovnováhy (udržitelná platební bilance). Podle Williamsona⁶¹ se podhodnocení čínské měny projevuje dovnitř ekonomiky inflačními tlaky a přebytkem BÚ a pozicí čistého příjemce kapitálu navenek. V roce 2003 Williamson tvrdil, že jüan by měl oslabit o 20-25 %, aby Čína postupně dosáhla žádoucího 1% deficitu své obchodní bilance.⁶² Jeho kolega z Petersenova institutu Morris Goldstein tvrdí, že by takové oslabení snížilo obchodní schodek USA jen o zhruba 50 miliard, přičemž snížení na udržitelnou úroveň vyžaduje 400 miliard dolarů. Připomíná, že by se nepřímo mohl vývoj kursu čínské měny promítnout do vývoje ostatních asijských měn a 25% posílení by nakonec obchodní bilanci USA vylepšilo o 130-180 miliard dolarů a navrhuje posílení jüanu o 40 %.⁶³ Vyhodnocuje totiž kursovou trajektorii, kterou čínská měna nabrala od roku 2005 (viz graf 7) jako nedostatečnou, jelikož jsou stále roční přebytky Čínské bilance vůči HDP větší než tolik diskutovaný deficit BÚ a navíc jsou větší i čínské intervence na měnovém trhu.⁶⁴ První údaj je však ovlivněn relativní velikostí obou ekonomik a v druhém případě hraje roli i odliv spekulativního kapitálu. Odborníci se rozcházejí v názorech na to, o kolik je čínská měna podhodnocená; v roce 2006 se jejich odhady pohybovaly mezi 10 - 40 %.⁶⁵ Zmíněný klesající podíl východní Asie na globálním deficitu nekoresponduje s vývojem ekonomických vztahů regionu se Spojenými státy, které realizují obchodní deficit i s Tchaj-wanem, Vietnamem, Jižní Koreou, Japonskem, Malajsií, Thajskem a dalšími zeměmi.⁶⁶

Záporná bilance s Čínou tvoří z celkového deficitu americké obchodní bilance od začátku 90. let mezi 22 a 47 % objemu, což je daleko nejvíce ze všech obchodních partnerů USA. Je to dokonce dlouhodobě více než součet druhého a třetího největšího obchodního deficitu, které mají USA s EU a Japonskem. V 90. letech tvořily obchodní deficity s Čínou už téměř polovinu celkového deficitu a rostly více než 32procentním průměrným ročním tempem, v silně politicko-ekonomické téma však nepřerostly, protože byl celkový deficit zatím řádově nevýznamný. Při jeho raketovém nárůstu v letech 1997-2000 naopak deficit s Čínou relativně klesal, a to i přes stálý a plynulý nárůst v absolutních číslech (viz grafy 1, 5). Od přelomu

⁶¹ John Williamson (1937 -), britský ekonom, v letech 1996-99 hlavní ekonom Světové banky pro jižní Asii.

⁶² WILLIAMSON, John. *The Renminbi Exchange Rate and the Global Monetary System*. Outline of a lecture delivered at the Central University of Finance and Economics. Peterson Institute. 29.10.2003.

⁶³ GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report on China's Exchange Rate Policies*. Working Paper, Peterson Institute, 2007.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit., s. 12.

⁶⁶ FTD Statistics, Country Data, U.S. Census Bureau, Foreign Trade Statistics, 15.5.2009, [cit. 2009-05-05] Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/index.html>>.

tisíciletí má však jeho proporce jasně stoupající trend, a to v dobách klesajícího i rostoucího celkového deficitu USA, atakuje přitom znovu 40% hranici (viz graf 5). Od roku 2000 roste průměrným ročním tempem 16,6 %, oproti celkovému deficitu, který rostl jen 12% tempem.

K faktorům rozpočtových schodků, elasticity importů a nízké míry úspor se v případě Číny přidává měnový kurs, o jehož významu svědčí graf 7, z kterého vyplývá, že od června 2005, kdy začala čínská měna postupně oslabovat, začal schodek růst pomalejšími ročními tempy.

2.1.4. Další faktory: imigrace, stárnutí, služby

Kritici zmíněných modelů upozorňují na opomenutí demografických faktorů, zejména rostoucí podíl migrantů, stárnutí populace a sektoru služeb. V americké společnosti roste počet migrantů, kteří si zachovávají domácí konzumní návyky. Zejména první generace migrantů tak dovozy z mateřské země a transferovými platbami svým rodinám zhoršuje platební bilanci cílové země.⁶⁷ Podíl migrantů první generace na populaci USA se mezi lety 1994-2006 zvýšil z 9 % na 12,1 %.⁶⁸ Mezi lety 1993-2006 migrovalo do Spojených států průměrně 51 670 Číňanů ročně a v roce 2006 žilo v USA 1,752 milionu Číňanů.⁶⁹ Obvykle velkou etnickou komunitu reflektuje také silná lobby, ale čínská lobby je rozdělena na zastánce tvrdého postoje a zastánce obchodu, a má proto relativně slabší vliv.⁷⁰

Dalším demografickým trendem se značným přesahem do platební bilance je stárnutí americké populace. Mezi lety 1990 a 2009 se počet obyvatel USA starších 65 let zvýšil z 31,2 milionu na 39,47 milionu, což představuje 26,5procentní nárůst a nárůst podílu z 12,5 % na 12,8 %. Od roku 1990 do roku 2020 se odhaduje růst populační skupiny 65-74 let dokonce o 74 %.⁷¹ Mediánový věk populace se mezi lety 1980-2008 zvýšil z 30 na 37,8 let.^{72 73} Tento trend vyniká v kontrastu se světovým demografickým vývojem, kde je stárnutí populace mnohem pomalejší. Světový mediánový věk vzrostl mezi lety 1950 až 2000 z 23,6 jen na 26,4.⁷⁴ Lidé v postproduktivním věku nepřispívají k exportu země, jelikož už do exportních odvětví nejsou

⁶⁷ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*, op. cit.

⁶⁸ US Census Bureau, Current Population Survey, March Supplement, 1995 to 2005. cit. podle *Foreign born as a percentage of the total population, 1990, 1994 - 2006*, Migration Policy Institute. [cit. 2009-05-15], dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/datahub/countrydata/data.cfm>>.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ VESELÁ, Veronika. *Zahraniční politika G. W. Bushe*, VŠE v Praze : 2006, 71 s., diplomová práce.

⁷¹ Velvyslanectví USA v Německu, CIA The World Factbook

⁷² U.S. Bureau of the Census, Census of Population and Housing, USA Counties 1998.

⁷³ JONES, Charisse, OVERBERG, Paul. *Demographic landscape shifts across United States*, USA Today, 7.8.2008. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW. <http://www.usatoday.com/news/washington/2008-08-07-census_N.htm>.

⁷⁴ Over the past 50 years, the median age of the world's population has increased by a mere three years, from 23.6 in 1950 to 26.4 in 2000. The Economist, 8.3.2003.

pracovně zapojení, naopak mohou potenciálně kupovat dovážené výrobky, rovněž mají menší sklon k úsporám a o to větší sklon ke spotřebě.⁷⁵

Opačný trend, než je popsán Marquez-Ericssonovým modelem, platí pro služby a bude se navíc ještě prohlubovat, zejména díky liberalizaci trhu službami pod WTO a globální expanzi amerických služeb. Podíl obchodu službami na HDP roste, roste i jejich přeshraniční obchodovatelnost, což bude do budoucna BÚ USA zlepšovat, jelikož jsou američtí poskytovatelé služeb vysoce konkurenceschopní.⁷⁶

2.2. Udržitelnost a rizika

Deficit BÚ ve spojení s tradiční velkou aktivitou amerických investorů v zahraničí znamenají velkou výzvu pro americkou ekonomiku. Vzhledem k režimu čistého floatingu dolaru do platební bilance nevstupuje změna devizových rezerv a schodky běžného účtu musejí vyrovnat přebytky finančního účtu. Spojené státy jsou tedy velkým čistým příjemcem zahraničního kapitálu, který většinou směřuje do státních rozpočtových dluhopisů a do soukromé sféry v podobě přímých zahraničních investic.⁷⁷ Z hlediska hlavního proudu ekonomické teorie je platební bilance krátkodobě vyrovnaná, když je deficit BÚ vyrovnán finančním účtem; z dlouhodobého hlediska by však platební bilance měla mít jen minimální salda na obou hlavních účtech. Z následující kapitoly vyplývá, že deficit způsobil závislost USA na zahraničním financování v bezprecedentní výši, americké ekonomice hrozí ochlazení a destabilizace hospodářského vývoje, ale hlavním rizikem plynoucím z deficitu jsou politické odpovědi na něj.

Podle Catherine Mann je deficit udržitelný, dokud jsou jeho efekty na spotřebu, investice, úrokové míry a směnný kurs relativně malé ve srovnání s jinými makroekonomickými silami a dokud hlavní ekonomické proměnné nedestabilizuje, byť potenciálně.⁷⁸ Bergsten a Truman odhadují, že aby USA vyrovnaly schodek běžného účtu, musely v roce 2007 denně přitáhnout zahraniční kapitál v hodnotě 7 až 8 miliard dolarů, jinak by ve zmiňovaných veličinách došlo ke značným změnám.⁷⁹ Spojené státy se staly závislými na zahraničním kapitálu, což je patrné i na financování amerického státního rozpočtu. Polovinu rozpočtových dluhopisů totiž drží zahraniční subjekty a z rychlého nárůstu emisí těchto dluhopisů mezi léty 1985 - 2005 jich

⁷⁵ *Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000, op. cit.

⁷⁶ McKinsey Global Institute 1992. cit podle MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*, op. cit.

⁷⁷ ČERMÁK, Karel. *Hospodářská politika USA od roku 2001*. VŠE v Praze : 2007, 43 s., bakalářská práce.

⁷⁸ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*, op. cit.

⁷⁹ BERGSTEN, C. F., TRUMAN, E. M. *Why Deficits Matter : The International Dimension*, Testimony before the Budget Committee of the House of Representatives, 23. 1. 2007.

přišlo do rukou zahraničních investorů 75 %.⁸⁰ Bergsten sice tvrdí, že změny v ceně financování rozpočtu by v případě odlivu investorů nebyly velké, protože 60 % zahraničních držeb představují oficiální instituce, a to zejména centrální banky Číny a Japonska, které jsou podle něj známé svou averzí vůči obviněním z narušení stability světové ekonomiky a udržují podhodnocené měny,⁸¹ i tak ovšem hrozí, že by se musely emitovat dluhopisy s vyšším úročením a financovat americký rozpočet by bylo dražší.

Přebytek finančního účtu implikuje zhoršování mezinárodní investiční pozice, charakterizované jako rozdíl mezi domácími aktivy v držení zahraničních subjektů a zahraničními aktivy v držení domácích subjektů, a zvyšování držby dolarů zahraničními subjekty.⁸² USA už přišly o svou kladnou čistou investiční pozici, a pokud by ji chtěly získat zpět, musely by v budoucnu dosáhnout přebytků na běžném účtu ve stejné výši, v jaké jsou nyní v deficitu. Toto je vysoce nepravděpodobné, a proto je z hlediska čisté investiční pozice deficit neudržitelný již dnes. Jestliže USA rezignují na svou čistou kladnou investiční pozici, je deficit limitován především kapacitou ekonomiky obhospodařovat zahraniční dluh. Problémem je však určit bod, kdy se deficit běžného účtu stane neudržitelným pro zahraniční investory. Ti porovnávají kursová a úvěrová rizika s výnosností investic. V momentě, kdy dojdou k názoru, že riziko nesplacení amerických závazků není zanedbatelné, bude muset buď centrální banka zvyšovat úrokové sazby, či nechat dolar oslabovat. Zvyšováním úrokových sazeb by se centrální banka snažila udržet investory a zároveň by dala impuls ke zvýšení sklonu k úsporám. Taková restriktivní politika by však nemusela být účinná, navíc s sebou nese vysokou cenu v podobě omezení peněžní zásoby v ekonomice a přiškrcení ekonomického růstu. Jinak obecně prospěšný silnější ekonomický růst v jiné zemi by mohl přilákat větší část světových úspor, což by vedlo k vyšším úrokovým sazbám v USA, slabšímu dolaru a horšímu výhledu pro americkou ekonomiku.⁸³ Oslabování dolaru navíc při nezměněném režimu čínské měny nebude mít na bilanci s Čínou žádný efekt, což při zmíněném zásadním vlivu Číny na celkový deficit USA vytváří značné riziko devalvace měny bez jakýchkoli kladných účinků. Ohrožena je tedy finanční a přeneseně i celková ekonomická stabilita.⁸⁴ Čína akumulací dolarových rezerv a skupováním vládních dluhopisů sice má teoretickou moc nad financováním americké ekonomiky, ale prakticky by kolaps amerického hospodářství silně poznamenal i Čínu. Na skupování dluhopisů Čínou se dá pohlížet i jako na „subvence Americe“, které Číně ztěžují

⁸⁰ BERGSTEN, C. F., TRUMAN, E. M. *Why Deficits Matter : The International Dimension*, op. cit.

⁸¹ Ibid.

⁸² ČERMÁK, Karel. *Hospodářská politika USA od roku 2001*. op. cit.

⁸³ QUINLAN, J. P., CHANDLER, M. *The U.S. Trade Deficit : A Dangerous Obsession. Foreign Affairs*. 2001, vol. 80, no. 3, s. 87-97.

⁸⁴ *Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000, op. cit.

kontrolu nad vlastní monetární politikou.⁸⁵ V dohledné době zřejmě nedojde ani k rozšíření juanu jako mezinárodní rezervní měny, protože by nejprve musela Čína dokončit liberalizaci svého finančního trhu, musela by mít k takovému využití své měny vůli a ekonomika s velkou mírou státní kontroly by musela získat pro svou měnu dostatečnou důvěru.⁸⁶

Kdyby obchodní deficit nebyl krátkodobě udržitelný, neexistoval by; předmětem debaty tedy jsou spíše náklady jeho snižování a bod, kdy se neudržitelným stane. Australská vláda v roce 1989 zasáhla do vývoje deficitu na úrovni 6 % HDP, je však obtížné srovnávat americkou ekonomiku s jakoukoli jinou. Jelikož vstupuje bilance BÚ do domácího důchodu (Y) v rámci rovnice $Y = C + I + G + \text{bilance BÚ}$, způsobuje tlak na snížení HDP. Neděje se tak plnou výší deficitu, protože za ním do značné míry stojí další složky pravé strany této rovnice, tedy spotřeba (C), investice (I) a vládní výdaje (G). Část deficitu, která je způsobena jinými faktory, však na snížení produktu USA vliv má. Deficit má však spíše signální funkci, že v ekonomice něco probíhá špatně, zhoubné efekty může mít například pokles míry úspor.⁸⁷

Bilaterálním výchýlkám v obchodní bilanci většina odborníků nepřikládá zásadní význam, Breslin dokonce tvrdí, že „pokud se zaměříme na bilaterálními vztahy mezi dvěma národními teritorii, nikdy nedojdeme ke koherentním závěrům.“⁸⁸ Bezprecedentní rozsah schodků mezi USA a Čínou odborníci zkoumají zejména kvůli pozornosti, kterou mu věnují politici. "Největší nebezpečí pro americký obchod tudíž není velikost deficitu, ale posedlost jím," tvrdí Quinlan a Chandler.⁸⁹ Zpomalující americká ekonomika ve spojení s bobtnajícím obchodním deficitem mohou zažehnout nebezpečnou jiskru protekcionismu. Mann hovoří o „politické udržitelnosti“, která se zpravidla zhroutí dříve než ta ekonomická.⁹⁰ USA byly po většinu 20. století hlavním příjemcem výhod z otevřeného systému mezinárodního obchodu, proto hrály nezastupitelnou roli při formování soudobého globálního otevřeného ekonomického systému.⁹¹ Pokud by deficit měl vést k přehodnocení konsenzu o výhodnosti otevřených trhů pro americkou ekonomiku, ocitl by se tak v ohrožení celý světový ekonomický systém.

Politici zpravidla přehlížejí, že americké firmy dnes namísto exportu častěji prodávají své zboží přes dceřiné firmy v cílových zemích, export tvoří méně než 40 % těchto hodnot,⁹² nevnímají

⁸⁵ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 142.

⁸⁶ DOBSON, Wendy, MASSON, Paul. *Will the renminbi become a world currency?* China Economic Review, březen 2009, roč. 20 svazek 1, s. 124-135.

⁸⁷ *Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000, op. cit.

⁸⁸ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 107.

⁸⁹ QUINLAN, J. P., CHANDLER, M. *The U.S. Trade Deficit : A Dangerous Obsession*. op. cit.

⁹⁰ MANN, C. *Is the U.S. Trade Deficit Sustainable?* Washington DC : Institute for International Economics, 1999. 224 s. ISBN 0-88132-264-4, s. 155.

⁹¹ *Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000, op. cit.

⁹² QUINLAN, J. P., CHANDLER, M. *The U.S. Trade Deficit : A Dangerous Obsession*. op. cit.

deficit ani jako signál otevřenosti zahraničním investicím, ale vidí za ním nekalé obchodní praktiky.⁹³ Někteří populističtí politici vykreslují rizika plynoucí z deficitu BÚ po svém. Pat Buchanan⁹⁴ vidí za deficitem zaprvé ztrátu politické nezávislosti: Importy ropy podle něj dovedly USA mj. do války v Iráku a ekonomická nezávislost je podmínkou pro politickou nezávislost. Je pravdou, že hospodářství USA nebylo schopno substituovat většinu energetických surovin, jejichž spotřeba i cena také rostly, což se projevovalo na rostoucí hodnotě jejich importů.⁹⁵ Ta však neměla na celkový deficit zásadní vliv, v roce 2008 dovezly USA ropu za 342 miliard dolarů, což bylo jen 16,28 % celkových importů, šlo přitom o extrém vzhledem ke krajně vysokým cenám. Po očekávaném poklesu cen zpět k 50 dolarům za barel se dá předpokládat návrat podílu dovozu ropy ke 12 % celkových importů. Pokud se v Buchananově případě jedná o argument pro ekonomickou autarkii, je v dnešní globalizované světové ekonomice založené na mezinárodní dělbě práce zcela zcestný. Podobně jako Ross Perot,⁹⁶ který v debatě o NAFTA používal extrémní a snadno vyvrátitelné argumenty,⁹⁷ také tento Buchananův názor ubíral pozornost mírnějším a opodstatněným argumentům.

Buchanan dává deficitu za vinu ztrátu pracovních míst v průmyslu. Tento argument je částečně postaven na reálném základě, jak připouští vyslanec Spojených států pro obchod (USTR) Mickey Kantor i rozpočtový výbor Kongresu, který tvrdí, že deficit může poškodit některá odvětví, která čelí obzvláště tvrdé zahraniční konkurenci, a jejich pracovníky.^{98 99} Huffbauer, Wong a Sheth však tvrdí, že trendy dovozu průmyslových výrobků a americké průmyslové výroby měly čtvrtletně mezi lety 1990-2005 překvapivě spíše stejný vývoj. Přestože nepopírají správnost metodologie jiných autorů, kteří hovoří o ztrátě 260 tisíc pracovních míst kvůli dovozům mezi lety 2000-2003,¹⁰⁰ uzavírají, že počty pracovních míst, které politici spojují s obchodním deficitem, jsou „buď nadhodnocené, nebo zcela scestné.“¹⁰¹ Pracovní místa v průmyslu ubývají i díky rostoucí produktivitě práce; díky ní je podíl americké výroby na světové od roku 1982 stále nad 20 % přes změny počtu pracovních míst i schodek obchodu

⁹³ LARDY, N. *Integrating China Into the Global Economy*. cit podle LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*, op. cit., s. 118.

⁹⁴ Patrick Joseph "Pat" Buchanan (2.11.1938 -). Americký politik, komentátor a novinář. Jeden z dlouhodobě nejhlásitějších kritiků obchodní politiky vůči Číně, trojnásobný kandidát na prezidenta.

⁹⁵ ČERMÁK, Karel. *Hospodářská politika USA od roku 2001*. op. cit.

⁹⁶ Ross Perot (1930 -), americký obchodník a v letech 1992 a 1996 dvojnásobný nezávislý kandidát na prezidenta.

⁹⁷ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*. 4. vyd. Washington DC : Institute for International Economics, c2005. 373 s. ISBN 0-88132-382-9, s. 203.

⁹⁸ Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview, Congressional Budget Office, 3/2000

⁹⁹ Rozhovor pro CNN, 3.2.1995, cit. podle LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*, op. cit., s. 124.

¹⁰⁰ BAILY, M. N., LAWRENCE. R. Z. *Trade and US Jobs*. Prezentace na konferenci Institute for International Economics o kursu dolaru, 25.6.2006, Washington DC cit. podle HUFFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*. op. cit., s. 3.

¹⁰¹ HUFFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*. op. cit., s. 3.

s Čínou, který se objevil o rok později. Podle Ikensona navíc americká průmyslová výroba z otevřené ekonomiky profituje například levnějšími dovozy surovin či přílivem kapitálu.¹⁰²

Ztrátu pracovních míst lze přičítat investiční aktivitě amerických firem. Přesunutím výroby do Číny vydělávají více, ale jejich pracovní místa v USA skutečně ubývají.¹⁰³ Exportně orientované PZI tvoří dvě třetiny celkových investic do Číny, ale díky rostoucímu významu spotřebitelského trhu (viz kap. 1.2) bude podíl investic za účelem přístupu na trh růst.¹⁰⁴ Čína svou globální pozici relativně zlepšuje, ale primárně na úkor Japonska a dalších států východní Asie, nikoli Spojených států.¹⁰⁵ Diskutabilní navíc je, zda je "průmyslová výroba svaly národa, klíčem k produktivitě a růstu platů, (...) dlážděnou cestou dělnické třídy do střední třídy" a zda má dělnická třída tak zásadní vliv na úspory, jak Buchanan tvrdí.¹⁰⁶ Efekty deficitu na nezaměstnanost jsou obecně nadhodnocené, protože její celková míra je od roku 1999 vesměs nižší než v 90. letech.¹⁰⁷

Deficit BÚ USA se tedy rozvinul kvůli dlouhodobému poklesu míry úspor a naopak růstu spotřeby a investic, přispěla k němu i expanzivní fiskální politika. Teritoriálně se koncentruje v obchodě s Čínou, a to i přes diverzifikaci čínských exportů, což při rozsahu deficitu a čínském měnovém režimu způsobuje značná rizika. Na měnový režim totiž mohou Spojené státy vyvíjet stále menší relativní tlak a více záleží na samotné Číně, kdy svou měnovou politiku přehodnotí. Pomalá restrukturalizace amerických exportů a režim čínského měnového kursu znemožňují využít ke snížení deficitu rychlejšího růstu v zahraničí a korigovat deficit oslabením měny. Přestože se budou Spojené státy muset dlouhodobě naučit žít se schodkem BÚ, jeho udržitelná výše bude muset být mnohem nižší. Pro světovou ekonomiku tyto hrozby násobí možná protekcionistická opatření amerických politiků.

2.3. Možné politické odpovědi

Nástrojem na podporu vývozu jsou například exportní subvence, ty jsou však WTO zakázané. Tradičním nástrojem obchodní politiky k omezení dovozů, účinným zejména v případě velkých ekonomik typu Spojených států, je hrozba uvalení sankcí v podobě cel či kvót. Cla by v tomto

¹⁰² IKENSON, D. *A New Protectionism*. IPA Review, říjen 2007. s. 18-21.

¹⁰³ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 103-105.

¹⁰⁴ Ibid., s. 112.

¹⁰⁵ *China and the U.S. Economy : Advancing a Winning Trade Agenda*. Washington DC : The US-China Business Council, 2009. 17 s. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW:

<http://www.uschina.org/public/documents/2009/china_policy_recommendations.pdf>.

¹⁰⁶ BUCHANAN, Patrick J. *Free Trade is Not Free, Mr. President*. The American Cause, květen 2001. [cit. 2009-05-20] Dostupný z WWW:

<http://www.uschina.org/public/documents/2009/china_policy_recommendations.pdf>.

¹⁰⁷ WING, Thyee Woo. *Understanding the Sources of Friction in U.S.-China Trade Relations : The Exchange Rate Debate Diverts Attention from Optimum Adjustment*. Asian Economic Papers, Fall 2008, č. 7, svazek 3, s. 61-95.

případě sloužila jako páka při nátlaku na změnu měnového režimu Číny a další změny čínských obchodních podmínek, a v případě uvalení by snížily dovozy okamžitě. Taková opatření by ovšem krom Číny nejvíce poškodila právě Spojené státy, které by ztratily na relativní konkurenceschopnosti vůči ekonomikám s ekvivalentní strukturou a úrovní hospodářství.¹⁰⁸ Svou pozici na trhu by ztratili výrobci, kteří v rámci outsourcingu provozují část výroby náročnou na lidský faktor v Číně. Právě outsourcing je přitom podle Paula Krugmana jedním z nejvýznamnějších aspektů moderního mezinárodního obchodu.¹⁰⁹ Tratili by spotřebitelé, pro které by se výrobky dovážené z Číny zdražily. V delším období by prodělali i američtí exportéři, na které by pravděpodobně byla uvalena odvetná cla. Obecně by Spojené státy i Čína zpomalily proces své efektivní integrace do světové ekonomiky, tedy přizpůsobení struktury jejich zahraničního obchodu jejich komparativním výhodám by se zkomplikovalo.¹¹⁰

Spojené státy si ekonomické sankce v období po konci studené války osvojily jako jeden z důležitých nástrojů zahraniční politiky. Unilaterálně uvalené sankce na Čínu byly ovšem dosud efektivní pouze v ekonomických oblastech,¹¹¹ mohou být totiž přesně kvantifikovány, zacíleny a USA mají dostatečnou páku v podobě velké části čínských exportů do USA.¹¹² Sankce však nedosáhnou požadovaných výsledků, pokud jsou jejich cíle příliš široké nebo čas jejich trvání příliš krátký.¹¹³ Obchodní vztahy však byly narušovány hrozbami sankcí i z jiných důvodů než jen ekonomických, například v oblasti lidských práv, kde se ukázaly spíše jako kontraproduktivní. Lampton rozděluje cíle americké politiky vůči Číně na ty, kde americké zájmy jsou zřejmé, opravdové a velké, v těch dosahují Spojené státy efektivních výsledků, ale sankce, které jsou zaměřené spíše na změnu čínského systému představují oblast, kde USA nedosáhly téměř žádných výsledků.¹¹⁴ Otázky měnového režimu a pracovních práv Čína považuje za své vnitřní záležitosti, a proto nejsou sankce vhodnými politickými prostředky.¹¹⁵ Deficit BÚ a role Číny v něm jsou dlouhodobě rostoucí, páka USA však po roce 2000 byla klesající, protože závislost Číny na americkém exportním trhu byla klesající (viz graf 3). Sankce by navíc samy o sobě bilanci zlepšily pouze krátkodobě, tradiční obchodní politika

¹⁰⁸ Například Evropská unie, Japonsko či asijské nově industrializované země.

¹⁰⁹ KRUGMAN, Paul R. *Growing World Trade : Causes and Consequences*. Brookings Papers on Economic Activity, 1995. svazek 1, 327-362.

¹¹⁰ YAO, Shunli. *Three Essays On China's Foreign Trade*, op. cit.

¹¹¹ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 154.

¹¹² EIZENSTAT, Stuart E. Statement before the Subcommittee on Trade of the House Ways and Means Committee Washington DC, 27. 5. 1999, [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <http://www.state.gov/www/policy_remarks/1999/990527_eizen_sanctions.html>

¹¹³ HAAS, Richard. *Economic Sanctions and American Diplomacy*. New York : Council on Foreign Relations, 1998. 236 s. ISBN 0-87609-212-1, s. 197.

¹¹⁴ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 155.

¹¹⁵ IMF Meddling Disturbing. China Daily. 17.4.2007. cit. podle GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report on China's Exchange Rate Policies*, Working Paper, Peterson Institute, 2007 Peterson Institute.

v užším slova smyslu je proto tedy spíše nástrojem krizového managementu. Možnost uvalit vysoká cla je limitovaná a navíc by vedla k velkému hospodářskému poklesu. Naopak větší otevření amerického trhu zahraničním výrobkům by sice vedlo ke zvýšenému ekonomickému růstu v zahraničí, ale až v delším období, v krátkém období by se pravděpodobně obchodní deficit naopak prohloubil. Kritika pramenící ze ztrát pracovních míst a obchodního deficitu by raději měla být adresována lepším systémem pomoci na přizpůsobení se dopadům mezinárodního obchodu a zdůrazňováním, že kapitál, který obchodní schodek vyvažuje, naopak pomůže jiným odvětvím.¹¹⁶

Podle Catherine Mann by hlavní odpovědí na současný obchodní deficit USA mělo být oslabení dolaru. Vzhledem k popsané klíčové roli Číny, která udržuje svou měnu pevně navázanou na tu americkou, je možné oslabit dolar vůči jüanu jedině vůlí čínské centrální banky. Tlak, který americká administrativa na Čínu v tomto ohledu mohla vyvíjet, byl omezený a navíc v čase relativně klesá, na rozdíl od vzájemného obchodního deficitu. Řešením americké vlády by byl tlak na uzavření jakési obdoby tzv. Dohody z Plaza, která v polovině 80. let úspěšně koordinovala snahy několika zemí¹¹⁷ o oslabení japonského jenu. Dohoda tehdy byla mezníkem i pro Japonsko, které se její pomocí definitivně zařadilo mezi velké hráče světových finančních trhů.¹¹⁸ Stejně by podobná dohoda mohla prospět i Číně.

Někteří autoři připomínají, že prezident Richard Nixon¹¹⁹ svými ráznými kroky v oblasti zahraničního obchodu začátkem 70. let spustil sled událostí, které nakonec vedly k systému volně plovoucích měnových kursů.¹²⁰ Vyvozují z toho, že dostatečně rázným přístupem v oblasti obchodu mohou USA donutit jiné státy ke změně jejich systémů měnového kursu.¹²¹ Goldstein navrhuje vyvinout na Čínu tlak označením tohoto státu za „měnového manipulátora“, tlačit mezinárodní měnový fond do role arbitra ve sporech o režimy měnových kursů a zároveň zlepšit federální rozpočet, aby USA ukázaly první krok v řešení problému.¹²²

Jak se shodují Williamson i Zweig, úprava měnového režimu je výhodná i pro Čínu samotnou. Bezprecedentní akumulace rezerv přispívá k nezdravé kreditní expanzi, jež přehřívá ekonomiku a zvyšuje riziko bankovní krize při případné liberalizaci kapitálových toků. Jelikož je čínský růst tažený poptávkou a brzdí ho nabídka, uvolnění kursu by ho příliš nezpomalilo. Pouze

¹¹⁶ *Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000, op. cit.

¹¹⁷ Spojených států, Francie, SRN, Velké Británie a Japonska.

¹¹⁸ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 196.

¹¹⁹ Richard Millhouse Nixon (1913 -), za republikány sloužil v letech 1971-74 ve funkci 37. prezidenta USA.

¹²⁰ SOLOMON, Robert. *The international Monetary System 1945-1981*. New York : Harper and Row, 1982. cit

podle HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit., s. 16.

¹²¹ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit., s. 16.

¹²² GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report on China's Exchange Rate Policies*, op. cit.

pokud dají i čínští představitelé přednost stabilnímu růstu založenému na domácí spotřebě, samostatné měnové politice¹²³ a snížení rizika bankovní krize a mezinárodní konfrontace, je možné jüan výrazněji oslabovat. Otázku měnového režimu je proto možné nejlépe adresovat přesvědčováním Číny, že změna politiky je výhodná i pro ni samotnou.¹²⁴ Případné posílení by podle Williamsona navíc muselo být výrazné, aby kurs dolaru „dohnalo“ a také aby se jasným začátkem a koncem oslabování čínská měna očistila od spekulacních vlivů.¹²⁵

Při oslabení směnného kursu dolaru, které by zlevnilo americké exporty a zdražilo importy, by bylo výhodou USA, že oslabování měny nezpůsobuje velké riziko finanční krize, protože většina amerických dluhů je denominována v dolarech. Oslabením vlastní měny tak USA nezvyšují vlastní dluhové břemeno. Mann ovšem tvrdí, že přizpůsobení kursu či úrokových sazeb by deficit zmírnilo jen krátkodobě, jelikož ho nerovnováha mezi produktivitou a příjmy, úsporami a investicemi budou vracet na jeho trajektorii.¹²⁶ Zhenhui Xu tvrdí, že v dlouhém období a za jinak stejných podmínek se historicky oslabení dolaru vůči jüanu projevvalo snížením schodku vzájemného obchodu.¹²⁷ Podle Winga by ale oslabení jüanu snížilo deficit pouze dočasně a nikoli významně, protože by byly čínské importy nahrazeny importy z jiných zemí.¹²⁸ Ve snaze zvýšit domácí úspory se podle Mann americká ekonomika spíše bude muset restrukturalizovat a poklesem domácích investic se přizpůsobit menší nabídce kapitálu.¹²⁹ Rozpočtový výbor Kongresu však zastává opačný názor a tvrdí, že nechat do ekonomiky proudit zahraniční kapitál za cenu deficitu BÚ je pro ni lepší než násilně snižovat investice.¹³⁰

Udržení přílivu zahraničního kapitálu ale závisí na vůli zahraničních investorů. V případě odlivu investic by muselo dojít ke zvýšení úrokových sazeb, což by příliv kapitálu mohlo udržet, ale zároveň by se tak přiškrtl ekonomický růst. Růst úrokových sazeb tedy není žádoucí, navíc není systémovým řešením, jelikož neřeší primární příčiny deficitu.

Díky specifickým obchodu službami a konkurenceschopnosti amerických subjektů by tlak na liberalizaci trhu službami pomohl dlouhodobě snížit deficit BÚ. Přes vývoj soukromých

¹²³ Dosud nemohla čínská centrální banka mimo jiné zvedat úrokové sazby, protože by přitáhla další spekulativní kapitál a tedy tlak na posílení měny. GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report on China's Exchange Rate Policies*, Working Paper, Peterson Institute, 2007, op. cit.

¹²⁴ LARDY, N. *Integrating China Into the Global Economy*, op. cit., s. 137

¹²⁵ WILLIAMSON, John. *The Renminbi Exchange Rate and the Global Monetary System*. op. cit.

¹²⁶ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*. op. cit.

¹²⁷ ZHENHUI, Xu. *China's Exchange Rate Policy and Its Trade Balance with the U.S.* Review of Development Economics, Listopad 2008, č. 12, svazek 4, s. 714-727.

¹²⁸ WING, Thye Woo. *Understanding the Sources of Friction in U.S.-China Trade Relations*. op. cit.

¹²⁹ MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*. op. cit.

¹³⁰ *Causes and Consequences of the Trade Deficit: An Overview*, Congressional Budget Office, 3/2000, op. cit.

investic a úspor by kvůli přímému dopadu federálního rozpočtu na celkové národní úspory a tedy i na deficit BÚ bezesporu pomohla také fiskální disciplína.¹³¹

Z hlediska otevřených a stabilních ekonomických vztahů je významné, zda má v politice vůči Číně větší slovo Kongres, či administrativa, jelikož exekutiva je v obchodní politice tradičně liberálnější, zatímco Kongres zastává spíše protekcionistické pozice.¹³² Rozhodování o bezpečnostních otázkách přitom přísluší podle ústavy prezidentovi, o ekonomických Kongresu.¹³³ Kapitola 1 dokázala, že ve vzájemných vztazích nabývaly ekonomické aspekty na významu a kapitola 2 dokázala, že čínský vliv na platební bilanci USA může dále posílit protekcionistické síly, které ale deficit pravděpodobně nenapraví, spíše ohrozí hospodářský růst a stabilitu. Je proto třeba v následujících kapitolách prozkoumat, jaké kroky jednotlivé administrativy ve vzájemných obchodních vztazích podnikaly, zda tlakům na tvrdší přístup k Číně vzdorovaly a snažily se zapojit Čínu do mezinárodních ekonomických institucí tak, aby viděla v aktivní participaci smysl, či jim podlehly.

3. Obchodní politika vůči Číně v kontextu zahraniční politiky Billa Clintona

3.1. Organizace týmu

Clintonův tým lidí, kteří měli vliv na obchodní politiku vůči Číně, byl značně decentralizovaný, s nejasnými a neformálně definovanými pravomocemi a se značným vlivem menších a netradičních aktérů. Decentralizace a překrývající se pravomoci plynuly mimo jiné z toho, že Clinton ihned po svém nástupu do funkce vytvořil nový orgán, národní ekonomickou radu (NEC), čímž chtěl zdůraznit, jak ekonomické aspekty nabyly na významu v porovnání s tradičním důrazem na strategickou bezpečnost.¹³⁴ Nejenže se kompetence této rady částečně překrývaly s národní bezpečnostní radou (NSC), ale za obchodní politiku najednou byly zodpovědné hned tři úřady. Kromě NEC pod vedením Roberta Rubina, jež měla dohlížet a koordinovat ekonomickou politiku, spadala obchodní politika do gesce ministra obchodu Ronalda Browna, a také USTR Mickeyho Kantora. Jeho vliv byl zásadní díky osobním vztahům s prezidentem a manažerským schopnostem, přestože nebyl expertem na obchodní politiku.¹³⁵ Předpoklady pro ústřední roli úřadu USTR položila už jeho předchůdkyně Carla Hill, která si dokázala vydobýt důvěru Kongresu a znovu získat v roce 1991 Trade Promotion Authority (TPA). Určitý vliv měla také rada ekonomických poradců (CEA) pod vedením Laury Tyson, která ale nebyla narozdíl od svých předchůdců vzorovou zastánkyní volného

¹³¹ BERGSTEN, C. F., TRUMAN, E. M. *Why Deficits Matter : The International Dimension*, op. cit.

¹³² DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 65, 175.

¹³³ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 117.

¹³⁴ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 135.

¹³⁵ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 119.

obchodu.¹³⁶ V politice vůči Číně byli tradičními aktéry ministři zahraničí a obrany, avšak Warren Christopher, který si navíc nevytvořil bližší vztahy s prezidentem, ani Les Aspin nejevili o čínskou agendu větší zájem. Politická autorita tvořící politiku vůči Číně byla tedy schovaná hlouběji v administrativě a rozdělena mezi několik úřadů a agentur.¹³⁷

Decentralizovaná organizační struktura vytvářela předpoklady pro nestabilní obchodní vztahy, které budou alespoň zpočátku zohledňovat především mimoekonomické cíle USA v americko-čínských vztazích, jako lidská práva, nešíření jaderných zbraní či otázka Tchaj-wanu. Zároveň však umožnila zásadní změnu politiky, která by při tradičním uspořádání nemusela projít.

3.2. „Politika napojení“ versus „politika zapojení“

V přístupu Clintonovy administrativy k Číně spolu soupeřily dvě zásadně odlišné strategie. Zastánci tzv. „politiky napojení“ (linkage policy) požadovali, aby každoroční obnovení MFN bylo podmíněné pokrokem Číny v oblasti lidských práv, tedy aby byly obchodní vztahy přímo napojené na otázku lidských práv. Tento přímý nátlak na Čínu nacházel zejména po násilném potlačení protestů na náměstí Nebeského klidu mnoho zastánců v Kongresu, mezi nevládními organizacemi a více než rok dominoval také politice administrativy Billa Clintona, kde za ním stáli ministr zahraničí Christopher s náměstkem pro východní Asii a Pacifik Winstonem Lordem a poradce pro národní bezpečnost (NSA) Anthony Lake.¹³⁸

Tzv. „politika zapojení“ (policy of engagement) byla naproti tomu postavena na spojení mezi ekonomickou liberalizací a šířením demokracie, resp. lidských práv. Čína se měla do mezinárodního obchodu zapojit pomocí nepodmíněné MFN a vznikající ekonomické vazby se v delším období měly promítnout i ve zlepšení situace v lidských právech. Tato teorie vychází z domněnky, že obchod a investice pomohou v Číně vzniknout střední třídě, jež bude mít zažitý konzumní způsob života a bude se aktivně podílet na demokratizačním procesu. Podle Garrison šlo o pokus integrovat americké hodnoty a zájmy do jedné velkolepé strategie.¹³⁹

Rozpor mezi těmito dvěma teoriemi spočívá především ve vztahu demokracie a ekonomiky. Lake poukazoval na neokonzervativní teorii, když tvrdil, že rozšíření demokracie pomůže vyřešit všechny další problémy americké politiky, jelikož demokracie neporušují lidská práva, nenapadají jiné státy, nepraktikují restriktivní obchodní politiku, nezapojují se do terorismu, a neprodukují vyhnance.¹⁴⁰ Jádrem sporu zůstalo, zda nejprve sankcemi vyvíjet tlak na

¹³⁶ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 197.

¹³⁷ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., 136.

¹³⁸ *Ibid.*, s. 19.

¹³⁹ *Ibid.*, s. 36.

¹⁴⁰ LAKE, A. *From Containment to Enlargement*. Projev na John Hopkins School of Advanced International Studies, Washington DC, 21.9.1993. cit podle GARRISON, J. A.: *Making China Policy*. op. cit., s. 133.

urychlenou demokratizaci Číny, či pomocí otevřených ekonomických vztahů spoléhat na „spill over“ efekt a podnícení demokratizačního procesu v delším období.

Bill Clinton viděl americkou zahraniční politiku po konci studené války prizmatem domácí ekonomiky, proto tradiční primát bezpečnostních aspektů odsunul a kladl důraz na hospodářské otázky. USTR Kantor o Clintonovi prohlásil, že je prvním prezidentem, který dokázal z obchodu učinit most mezi domácí a zahraniční politikou.¹⁴¹ Jedním z jeho hlavních hesel bylo, že světová ekonomika musí být využita k tomu, aby z ní profitovali američtí občané, americké vývozní trhy by měly být zajištěny koordinací politik rozvinutých zemí k podpoře růstu v rozvojových zemích.¹⁴² Přestože při přebírání úřadu měla v Clintonově administrativě převahu „politika propojení“, z hlediska Clintonovy širší politické strategie i obecného rámce a kontinuity vztahů byl přechod na „politiku zapojení“ logický.

Ve volební kampani Clinton obchodní politice příliš prostoru nevěnoval,¹⁴³ přejal však ostrou rétoriku demokratického vedení Sněmovny reprezentantů a tvrdě napadal Bushův údajně měkký postup vůči Číně. Bush totiž po masakru na náměstí Nebeského klidu odolal tlaku zastánců „politiky napojení“, Clinton vstupoval do úřadu se závazkem toto napojení zavést.¹⁴⁴

Clintonovy záměry ovšem vyvolaly silnou reakci amerických podnikatelů, kteří vytvořili Obchodní koalici pro americko-čínský obchod (BCUCT), která toto propojení zpochybňovala. Koalice 298 firem včetně Boeingu či General Electric byla výjimečná zejména tím, že nebyla iniciovaná exekutivou, ani nepodporovala její liberalizační snahy, ale naopak – firmy se samy sdružily proti hrozbě obchodních ztrát, k čemuž došlo poprvé v moderních dějinách americko-čínského obchodu. Tato „nová čínská lobby“ byla největší obchodní zájmovou skupinou vytvořenou podnikateli z vlastní iniciativy.¹⁴⁵ MFN tato nátlaková skupina vnímala jako potřebný základ a nutnou podmínku americko-čínských vztahů, odmítala její použití jako politické páky.¹⁴⁶ Odepření MFN by znamenalo konec vládní podpory exportů do Číny formou půjček a záruk, tato podpora byla zásadní pro velké korporace jako Boeing či Chrysler. Pravděpodobně bylo zavedení odvetných opatření ze strany Číny, ve výsledku by tedy odepření MFN znamenalo především ztrátu podílu na čínském trhu ve prospěch evropských firem.¹⁴⁷

¹⁴¹ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams*, op. cit., s. 118.

¹⁴² cit podle GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s.

¹⁴³ Čekaly na něj v této oblasti dvě velké výzvy v podobě implementace dohody NAFTA a dokončení Uruguayského kola jednání v rámci GATT. Volebním tématem se však tyto dvě otázky nestaly i proto, že v nich Clinton zachovával s předchozí administrativou kontinuitu a zavázal se je, byť s výhradami, dovést do konce.

DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s.

¹⁴⁴ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s.

¹⁴⁵ Ibid., s. 212.

¹⁴⁶ Ibid., s. 211.

¹⁴⁷ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 95.

Clinton v květnu 1993 pod tlakem poradců pro ekonomiku a domácí politiku reagoval odložením propojení, prodloužil doložku nejvyšších výhod o rok a pro příští rok stanovil poměrně měkká kritéria: Čína měla svým obyvatelům zaručit právo na emigraci, příjem mezinárodního vysílání, ochranu tibetského kulturního dědictví a humánní zacházení s vězni.¹⁴⁸

Křídlo zastánců tvrdé linie prosadilo v létě 1993 uvalení sankcí na Čínu za vývoz raket M-11 do Pákistánu, což se ukázalo být jednou z přelomových událostí. Sankce totiž zahrnovaly zákaz vývozu satelitů do Číny, což byla významná zakázka pro americký telekomunikační a kosmický průmysl. Tento krok vlády vyvolal stížnosti, že sankce poškozují spíše americké obchodníky než Čínu. Stanovisko „nové čínské lobby“ podpořilo i ministerstvo obchodu a v říjnu se za něj postavil i Bílý dům. Šlo o předzvěst postupného opuštění konfrontačního přístupu k Číně raženého ministerstvem zahraničí.¹⁴⁹ Zásadní bylo zjištění, že pokud mezinárodně-politická agenda ztěžuje americkým podnikům obchodovat v Číně, z tamního trhu neodejdou, ale naopak jsou ochotny za „čínský byznys“ tvrději bojovat.¹⁵⁰

Ve stejné době došlo i k tzv. incidentu na lodi Yin He. Čínské plavidlo bylo podezřelé z přepravy materiálu na výrobu chemických zbraní do Íránu, na tři týdny bylo zadržováno a prohledáváno, aby se obvinění nakonec ukázala jako falešná. I tento incident, který v Číně vybudil protiamerické nálady a byl mnohokrát citován jako příklad svévolné americké tyranie,¹⁵¹ padal především na vrub ministerstva zahraničí, a dále tak prohloubil obavy byznysmenů o narušení obchodních vztahů z politických a bezpečnostních důvodů.

Křídlo zastánců „politiky napojení“ zcela odkrylo své karty jen o několik týdnů později, když v září 1993 ve svém projevu Anthony Lake prohlásil, že „potrestání může nasměrovat státy k demokracii a liberalizaci“.¹⁵² Na pro-sankční politiku razantně a aktivně reagovala obchodní lobby, jejíž vliv na americkou politiku vůči Číně byl podle Bernsteina a Munroa enormní a určitě větší než její vliv na jakýkoli jiný aspekt americké zahraniční politiky.¹⁵³

Poslední čtyři měsíce roku 1993 přinesly trojí úspěch prezidenta Billa Clintona na poli obchodní politiky trojí úspěch, a to ratifikaci dohody NAFTA, summit lídrů států APEC a

¹⁴⁸ Cohen, Warren I. *America's response to China : a history of Sino-American relations*, 4. vyd. New York : Columbia University Press, 2000. 270 s. ISBN 0-231-11928-3, s. 229.

¹⁴⁹ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 137.

¹⁵⁰ BERNSTEIN, R., MUNRO, R. H. *The New China Lobby*. In *The Domestic Sources of American Foreign Policy : Insights and Evidence*. Ed. WITTKOPF, E., McCORMICK, J. M.. Rowman and Littlefield : Boston, 3. vydání, 368 s. ISBN 0-8476-8850-X, s. 80.

¹⁵¹ LEACH, James A. *After Hainan : Next Steps For US-China Relations*, Statement Before Subcommittee on East Asia and the Pacific. Washington DC : Committee on International Relations, House of Representatives, 2001. 73 s. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/107/72348.pdf>>.

¹⁵² GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 19.

¹⁵³ BERNSTEIN, R., MUNRO, R. H. *The New China Lobby*. op. cit., s. 79.

dojednání všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT). Dokázal tak přesvědčit média i veřejnost, že má liberalizační strategii, kterou dovede prosazovat, a jeho kroky se odrazily i v rostoucí popularitě.¹⁵⁴ Zároveň od září 1993 do března 1994 uvolnil bariéry na vývoz strategických počítačů a telekomunikačních systémů, čímž částečně uvolnil sankce uvalené na Čínu v létě.¹⁵⁵

Zejména summit APEC dokázal značně snížit nedůvěru, která americko-čínské ekonomické vztahy do značné míry kalila. Čína byla znepokojena kvůli dohodě NAFTA, kterou vnímala jako odklon USA k regionalismu a ztrátu určitých výhod v přístupu na americký trh ve prospěch Mexika. Nedůvěra panovala také kvůli obecně agresivnější americké obchodní politice od 80. let, která vedla k obchodním sporům a byla podtržena bouřlivými debatami o MFN a přetrvávajícími sankcemi kvůli událostem na náměstí Nebeského klidu.¹⁵⁶ Summit APEC byl úspěchem, protože vedl k dohodě o budování regionálního společenství, jehož členy měly být Spojené státy i Čína a které mělo za cíl ekonomickou spolupráci vedoucí k vytvoření zóny volného obchodu.¹⁵⁷ Významné bylo také rozhodnutí administrativy setkávat se s čínskými představiteli na vysoké úrovni, které vedlo i k obnově společné ekonomické komise (JCCT), jež diskutovala mj. i o měnových otázkách.¹⁵⁸

Stoupenci „politiky zapojení“ však v otázkách přístupu na čínské trhy a vyjednávání vstupu Číny do systému GATT/WTO neviděli dostatečný pokrok, zejména v porovnání s dalšími úspěchy americké obchodní politiky. Navíc už na prahu roku 1994 začínalo být jasné, že podmínky v oblasti lidských práv pro prodloužení MFN Čína nesplní, koalice proto zintenzívnila své lobování. Její spojenec, velvyslanec v Číně Stapleton Roy, prohlašoval, podobně jako předchozí administrativy s blížící se debatou o MFN, že Čína udělala „dramatický pokrok v určitých oblastech, zejména v uspokojování potřeb svého lidu“.¹⁵⁹

Zastánci tvrdé „politiky propojení“ mezitím zahájili svou poslední ofenzivu. Hlavní vyjednaváč ústupků v lidských právech Christopher se při svých návštěvách Číny počátkem roku 1994 snažil přesvědčit vicepremiéra Qichen Qiana, že USA s odebráním statutu MFN Číně váhat. Jeho náměstek Shattuck tento argument zopakoval při návštěvě Číny v březnu, a aby svým slovům dodal váhu, setkal se s prominentním disidentem Wej Ťin-šengem.¹⁶⁰ Rozhodujícím faktorem podle Garrison bylo, že Christopher nedokázal dosáhnout žádných konkrétních

¹⁵⁴ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 210

¹⁵⁵ LARDY, N. *Integrating China Into the Global Economy*, op. cit., s. 125.

¹⁵⁶ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 208.

¹⁵⁷ About APEC, 14.1.2009. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.apec.org/apec/about_apec.html>.

¹⁵⁸ LARDY, N. *Integrating China Into the Global Economy*, op. cit., s. 125

¹⁵⁹ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 139.

¹⁶⁰ Ibid., s. 24.

výsledků, jak sám uznal, a „politika propojení“ proto ztrácela podporu Lakea, Bergera a Shattucka.¹⁶¹ V opozici vůči ministerstvu zahraničí už v této otázce stály úřady USTR, NEC, ministerstva obchodu a financí a i prezident Clinton uznal, že „politika propojení“ je neúčinná. Už tehdy mu bylo jasné, že bude muset politiku vůči Číně přehodnotit, protože se mu tímto způsobem nepodařilo na Čínu v oblasti lidských práv zatlačit a ztráty z neudělení MFN by přitom byly příliš velké.

Aby si Clinton zachoval tvář a zároveň návrh dokázal prosadit v Kongresu, dokázal pomocí speciálního vyslance Michaela Armacosta v Pekingu vyjednat dílčí ústupky výměnou za příslib, že administrativa upustí od „politiky propojení“.¹⁶² Dne 26. května 1994 pak Bill Clinton přiznal, že užitečnost propojení HR s MFN skončila a cesta k prosazování HR vede právě přes MFN, což USA umožní dosáhnout provázání s Čínou na otázkách kulturních, vzdělávacích i s pokračujícím aktivním přístupem k lidským právům.¹⁶³ Tento velký politický obrat, který svědčil nejen o Clintonově liberálním smýšlení, ale také o realistickém uznání jediné průchozí cesty, byl do značné míry umožněn tím, že od ledna do srpna 1994 se obchodní politika nacházela ve stínu připravované zdravotnické reformy a nedostávala takovou publicitu.¹⁶⁴ Hladšímu přijetí politického posunu napomohly i zahraničně-politické souvislosti, odehrál se totiž v době první krize kolem severokorejského jaderného programu. Ta ukázala důležitost spolupráce s Čínou, pokud měla Severní Korea akceptovat mezinárodní inspekce.¹⁶⁵

Při změně přístupu k Číně byly zásadní tři faktory. Zaprvé, vnitřní spory v administrativě, na které svalil neúspěch „politiky propojení“ Anthony Lake, vedly k tomu, že neúspěch iniciativy Winstona Lorda a čínské mise Warrena Christophera otevřela koalici zastánců „politiky zapojení“ cestu k diskreditaci svých rivalů a umožnila jim převzít kontrolu.¹⁶⁶ Zadruhé, klíčovou roli sehrála národní ekonomická rada (NEC), která dokázala vybudovat v administrativě širokou koalici, sjednotit ekonomické zájmy, přesvědčit mnoho dílčích aktérů o důležitosti ekonomických vztahů s Čínou a získat nutnou podporu ministerstva obrany. To se do koalice připojilo po vzájemných americko-čínských návštěvách roku 1994, které ministerstvu pomohly porozumět mnoha bezpečnostním otázkám týkajícím se čínské armády a udělení MFN začal resort obrany chápat jako první krok rozvinutí širších vazeb s jednou

¹⁶¹ GARRISON, J. A.: *Making China Policy: From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 139.

¹⁶² *Ibid.*, s. 26.

¹⁶³ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 213.

¹⁶⁴ *Ibid.*, s. 216.

¹⁶⁵ GARRISON, J. A.: *Making China Policy: From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 142.

¹⁶⁶ *Ibid.*, s. 50.

s vojensky nejsilnějších zemí světa, podle ministra Perryho¹⁶⁷ se bezpečnostní pozice USA spoluprací s Čínou dramaticky zlepšuje.¹⁶⁸ Zatřetí, integrace všech nejdůležitějších cílů americké zahraniční politiky do jedné strategie a její nejednoznačnost daly všem názorovým skupinám možnost najít v ní své zájmy, přičemž bylo možné stále obstát s tvrzením, že jde o koherentní politiku. To krátkodobě zajistilo nové politice podporu, ale v delším období pak v ní jednotlivé subjekty ztrácely důvěru, protože se jejich naděje nenaplnovaly. Autorita v tvorbě politiky vůči Číně se posunula z ministra zahraničí a jeho náměstka na NSC, USTR Mickeyho Kantora a NEC.¹⁶⁹

V rámci schvalování výsledků Uruguayského kola vyjednávání se USTR Mickey Kantor snažil získat prodloužení TPA, ale bez dostatečných konzultací zařadil mezi vyjednávací cíle pracovní standardy a standardy ochrany životního prostředí, čímž ztratil podporu podnikatelů a rozdělil Kongres podle stranických linek.¹⁷⁰ I díky blížícím se „mid-term“ volbám republikáni nechtěli, aby Clinton zaznamenal v obchodní politice další úspěch podobný NAFTA. Z prodloužení TPA se stala taktická stranická záležitost a administrativa o toto zmocnění přišla. Pro obchodní politiku vůči Číně to podle Lamptona¹⁷¹ znamenalo přitvrzení, které nastává vždy s blížící se debatou o prodloužení MFN s předem nejistým výsledkem¹⁷², zejména ve volebním roce, a poté, co ze statistik vyplyne nárůst deficitu obchodní bilance.¹⁷³

3.3. Otázka ochrany práv duševního vlastnictví

Přestože se relativní podíl Číny na celkovém schodku v roce 1994 dokonce výjimečně snižoval (viz graf 5), bylo jasné, že celkový schodek oproti předchozímu roku zaznamená nadprůměrný, zhruba 30procentní nárůst (viz graf 6). Odepření TPA zvýšilo kontrolu USTR ze strany Kongresu, který se tak navíc v záležitosti silněji polarizoval. USTR Kantor pod jeho tlakem jednostranně vznesl v bilaterálních obchodních jednáních otázku ochrany práv duševního vlastnictví (IPRs).

V prosinci 1994 zahájila administrativa vyšetřování praktik IPRs a 4. února následujícího roku rozhodla, že na Čínu uvalí sankce v hodnotě 2,8 miliardy dolarů. Peking reagoval obviněním z vměšování do vnitřních záležitostí a tvrzením, že takové sankce pro ekonomiku velikosti

¹⁶⁷ Ministr obrany William Perry (1927 -) viděl Čínu jako rozvíjející se ekonomickou velmoc s politickým vlivem reprezentovaným stálým křeslem v Radě bezpečnosti OSN a jako jadernou velmoc modernizující svou armádu.

¹⁶⁸ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 145.

¹⁶⁹ *Ibid.*, s. 32.

¹⁷⁰ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 220.

¹⁷¹ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 119-125.

¹⁷² Status MFN pro Čínu vypršel každoročně 3.6. O jeho prodloužení musel prezident požádat Kongres měsíc předem, debata proto většinou vrcholila koncem května.

¹⁷³ Měsíční statistiky jsou obvykle zveřejněny šest týdnů po posledním dni sledovaného měsíce.

Číny mnoho neznamenají, a navíc budou američtí spotřebitelé díky chystaným odvetným opatřením trpět mnohem více.¹⁷⁴ Přestože bylo do konce února v této věci dosaženo dohody, v prosinci 1995, s volbami na obzoru, požadoval Kantor zavření 29 čínských továren na ilegální CD. Hrozil uvalením 3miliardových sankcí do června 1996, ale po 7 měsících intenzivních vyjednávání konstatoval USTR, že USA jsou s opatřeními Číny spokojené. Otázka IPRs ale ještě zdaleka nebyla vyřešená. V roce 1998 konstatoval USTR, že Čína vyvíjí větší snahu chránit IPRs, ale odhadované ztráty z jejich porušování rostou. Lampton z případu vyvozuje, že když jsou sankce proporční k prokázaným ztrátám a zaměřené na hodnotný čínský export, snahu chránit IPRs skutečně zvýší.¹⁷⁵ Jelikož objem zabaveného ilegálního zboží z Tchaj-wanu tvořil v roce 1997 40 % hodnoty zabaveného zboží z Číny,¹⁷⁶ budoucí pro-sankční politika v této oblasti může ohrozit i Tchaj-wan, což pravděpodobnost dalšího užití sankcí snižuje.

3.4. Otázka Tchaj-wanu

Jen několik měsíců po přechodu na „politiku zapojení“ se ukázalo, že klíčová podpora ministerstva obrany není tak jednoznačná. V únoru 1995 totiž Pentagon vydal studii, v níž sice argumentuje, že by se Čína měla integrovat do globálních a regionálních institucí, ale také zdůrazňuje, že by si Spojené státy měly udržovat dostatečné vojenské kapacity pro případ, že by se Čína stala vojenskou hrozbou. Pentagon nechtěl rezignovat na některé důležité oblasti zájmu, především na otázku Tchaj-wanu.¹⁷⁷ Ta také před volbami v roce 1996 získala opět na důležitosti. Nejprve zažádal v červnu 1995 předseda Kuomintangu a kandidát na tchaj-wanského prezidenta Lee Teng-Hui o americká víza k návštěvě Cornellovy Univerzity (kde v 60. letech získal doktorát), což jednoznačně podpořila Sněmovna reprezentantů (396 pro, 0 proti) i Senát (97:1). Čína vycítila na základě jednomyslného hlasování odklon od „politiky jedné Číny“, která byla dlouhodobým předpokladem vzájemných vztahů, k „politice zdržování“ a odpověděla odložením jednání na vysoké úrovni, odvoláním velvyslance, zdržováním jmenování nového a voláním po gestu usmíření.¹⁷⁸

Kritický bod vzájemných vztahů přišel s námořním cvičením čínské armády v tchaj-wanském průlivu,¹⁷⁹ která byla z čínské strany demonstrací obav o „politiku jedné Číny“. Clintonovo krizové řízení bylo motivováno snahou zmírnit riziko ozbrojeného konfliktu. Po konzultacích s ministrem obrany Perrym se Clinton rozhodl vyslat do oblasti dvě taktické zvláštní jednotky, ale nevnášet do vyjednávání žádné další sporné body tehdejších americko-čínských vztahů.

¹⁷⁴ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 124.

¹⁷⁵ *Ibid.*, op. cit., s. 125.

¹⁷⁶ *Ibid.*, s. 120.

¹⁷⁷ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 143.

¹⁷⁸ *Ibid.*, s. 144.

¹⁷⁹ tzv. Třetí krize v Tchaj-wanské úžině

(disidenti, IPRs, HR, ilegální prodej zbraní, nešíření jaderných zbraní) a odmítl i použití ekonomických sankcí. Konflikt se tak nakonec obešel bez eskalace a bez významnějšího narušení obchodních vztazích, jejich politickou rovinu však zalila větší nedůvěra.

Konec prvního Clintonova funkčního období tak poznamenalo ochlazení vzájemných vztahů. Převaha pro-tchaj-wanských republikánů, která v Kongresu existovala od voleb roku 1994 a přetrvala i po volbách v roce 1996, tlačila administrativu do tvrdších pozic vůči Číně, přestože jí vyhovoval v otázce Tchaj-wanu status quo; způsobila, že Čína byla stále více vnímána jako hrozba pro USA, která musí být zadržována podobnou taktikou, jako dříve Sovětský svaz.¹⁸⁰

Agresivnější přístup k Číně podpořily obavy, že Čína se snaží ovlivnit americkou domácí politiku. Podle závěrů senátní vyšetřovací komise Čína od roku 1995 přijala novou strategii přístupu ke Spojeným státům, a to v reakci na udělení víz Lee Teng-Huiovi. Čínští představitelé si uvědomili, že mají o americké politice slabé znalosti a malý vliv na rozhodnutí učiněná Kongresem, rozhodli se proto své znalosti zlepšit a zintenzívnit kontakty s kongresmany, lobbisty, americkou veřejností a médii. Začátkem roku 1997 přineslo ministerstvo spravedlnosti důkazy o nezákonných příspěvcích na demokratickou volební kampaň pocházející z Číny.¹⁸¹ Přestože Čína v reakci odmítala, že se jakkoli finančně účastnila amerických voleb,¹⁸² vyvolaly tyto zprávy značné obavy a nedůvěru vůči Číně. I proto, aby se nedůvěra neprojevovala v oblasti obchodu, prosadili zastánci obchodu změnu z MFN, které podle nich bylo nevhodným označením, na "normální obchodní vztahy".¹⁸³

V letech 1996-99 došlo k další vlně snižování bezpečnostních omezení na prodej „citlivých produktů“, které bylo doprovázeno růstem kompetencí proexportně orientovaného ministerstva obchodu a pozičním posunem ministerstva obrany, a vyústilo ve vývoz satelitních systémů a vysoce výkonných počítačů do Číny (viz kapitola 1.3). Obavy z ohrožení národní bezpečnosti rozdělily Kongres ještě více podle stranické příslušnosti, republikány dále vystrašily zprávy, že Čína údajně díky spolupráci na vesmírném programu získala některá americká vojenská tajemství.¹⁸⁴ Republikáni rovněž údajně k ovlivnění politiky vůči Číně zneužili skandálu s Monikou Lewinskou, který propukl v lednu 1998.¹⁸⁵

¹⁸⁰ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 144.

¹⁸¹ *1997 Special Investigation in Connection with 1996 Federal Election Campaigns Final Report*, United States Senate Committee on Homeland Security & Governmental Affairs, [cit. 2009-05-05] dostupné z WWW: <http://en.wikisource.org/wiki/1997_Special_Investigation_in_Connection_with_1996_Federal_Election_Campaigns>.

¹⁸² GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 141-143.

¹⁸³ YAO, Shunli. *Three Essays On China's Foreign Trade*, op. cit.

¹⁸⁴ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 148.

¹⁸⁵ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 149.

Podle Reese značilo vítězství exportních zájmů nad bezpečnostními obavami v administrativě také to, že se "také Pentagon stal nadšeným partnerem v prosazování prodeje amerického zboží na zámořských trzích".¹⁸⁶ Šéf vývozního odboru na ministerstvu obchodu William Reinsch měl podle Reese prohlásit, že vztahy mezi ministerstvy obchodu a obrany jsou nejlepší za 20 let.¹⁸⁷ Svědčí o tom podle Reese také jmenování Williama Perryho, Ashtona Cartera, Mitche Wallersteina, Kena Flamma a dalších údajných dlouhodobých zastánců zmírnění bezpečnostních omezení v obchodě s Čínou do pozic na ministerstvu obrany.¹⁸⁸

Decentralizovaný charakter tvorby americké politiky vůči Číně a velká svoboda v interpretaci „politiky zapojení“ způsobily, že strategii různé instituce chápaly různým způsobem.¹⁸⁹ To zpočátku usnadnilo její přijetí, ale postupem času i problémy, protože nepřinášela žádné hmatatelné výsledky. Zprávy o stavu lidských práv v Číně naopak hovořily o zhoršení, Čína nepodpořila sankce OSN trestající severokorejský jaderný program a dokonce otestovala vlastní vodíkovou bombu.¹⁹⁰ Naopak přibývalo ekonomických problémů, jako byl rostoucí obchodní deficit a špatná ochrana IPRs v Číně. Konsenzus o lidských právech a obchodních vztazích upadal a status quo ve vzájemných vztazích se ocitl v ohrožení.

Clinton na tyto hrozby destabilizace americko-čínských vztahů reagoval ustavením stálých normálních obchodních vztahů (PNTR) a označením Číny za strategického partnera. Tato iniciativa vyvrcholila dokončením jednání o vstupu Číny do Světové obchodní organizace.

3.5. Přístup Číny do WTO

Po roce 1994 byl dalším významným milníkem americké obchodní politiky až vstup Číny do WTO poté, co s USA uzavřela rozsáhlou smlouvu o vzájemném otevření trhů.¹⁹¹ Nutnou podmínkou pro úspěšná vyjednávání byl nástup Ču Žung-ťia¹⁹² na premiérský post v březnu 1998. Ten totiž viděl v otevření trhů způsob, jak zefektivnit domácí ekonomiku a dát jí pravidla a řád, což mělo umožnit rozvoj silné a stabilní tržní ekonomiky.¹⁹³ Prospěšnou se ukázala i změna na postu USTR, ke které došlo po smrti ministra obchodu Browna v dubnu 1996. Na jeho místo totiž nastoupil Kantor a pozici USTR převzala Charlene Barshevsy, jež byla méně

¹⁸⁶ REES, Matthew. Clinton's China Commerce. The Weekly Standard. 1.6.1998. cit. podle GlobalSecurity.org. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <<http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/china/1998/h980618-prc11.htm>>.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ GARRISON, J. A.: *Making China Policy: From Nixon to G. Bush*, op. cit., 156.

¹⁹⁰ DREYER, J. T. *China's Political System: Modernization and Tradition*. 2. vyd. Basingstoke: Macmillan, 1996. 349 s. ISBN 0-02330-561-4, s. 327.

¹⁹¹ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 233.

¹⁹² Zhu Rongji (1928 -), čínský politik, v letech 1993-98 vicepremiér a v letech 1998-2003 premiér Číny.

¹⁹³ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 275.

osobně spojená s prezidentem Clintonem, což jí pomáhalo pracovat s republikánskou většinou v Kongresu, a její vytrvalost byla pro vyjednání smlouvy s Čínou zásadní.¹⁹⁴

V červnu 1998 nastal další významný moment ve vzájemných vztazích, a to návštěva Billa Clintona v Pekingu. Byl ochotný k dosažení svých cílů ve vztazích s Čínou udělat i bolestné a symbolické ústupky. Přistoupil na oficiální protokol zahrnující přivítání na náměstí Nebeského klidu, přestože se návštěva konala v době 9. výročí násilného potlačení demonstrací, za což sklídl kritiku obhájců lidských práv. Zopakoval, že USA nepodporují nezávislost Tchaj-wanu nebo jeho členství v organizacích záviselých na státnosti, za což vyjednat plné zpravodajské pokrytí jeho projevů v Číně. Následnou necenzurovanou publicitu dokázal náležitě využít a přátelskou rétorikou se snažil dosáhnout smíření ve vzájemných vztazích. Ve věci lidských práv například nejprve poukázal na problémy v USA, než začal apelovat na zlepšení situace v Číně. Smířlivě promluvil také na téma Tchaj-wanu, což se neobešlo bez kritiky v USA.¹⁹⁵

V dubnu 1999 se obě strany octly blízko úspěšnému završení jednání o přístupu do WTO, když Žung-ti přivezl do Washingtonu návrh smlouvy s ústupky, jaké Čína do té doby neudělala¹⁹⁶. Čínský premiér toužil po slavnostním podpisu v oválné pracovně amerického prezidenta a ekonomičtí poradci také Clintonovi radili, ať svůj podpis pod dohodu připojí. Političtí poradci však byli skeptičtí a poukazovali na odpor Kongresu, přidal se ministr financí Robert Rubin a Clinton podepsat skutečně odmítl.¹⁹⁷

Nešťastný sled událostí pokračoval tak, že úřad USTR zveřejnil důvěrný text čínské nabídky a 7. května, došlo k vybombardování čínské ambasády v Bělehradě a vztahy mezi Pekingem a Washingtonem značně ochladly.¹⁹⁸ Zásah NATO v Kosovu v roce 1999 ukázal, že při rozhodování o intervenci USA stavěly lidská práva nad práva na suverenitu a byly ochotné používat jiné nástroje než jen OSN k provádění takových akcí. Tento "nový strategický koncept" velmi zasáhl čínské vnímání bezpečnosti.¹⁹⁹

Čínský návrh dohody byl ve světle zhoršujících se vztahů pro USA mnohem přijatelnější, ale USTR musela ještě v Číně těžce vyjednat několik drobných ústupků, aby si prezident Clinton souhlasem zachoval tvář. Destler smlouvu popisuje jako výčet čínských ústupků výměnou za

¹⁹⁴ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 236.

¹⁹⁵ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 151.

¹⁹⁶ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 275.

¹⁹⁷ Odmítnutí oslabilo pozici premiéra Žung-ti v čínském vedení, a kdyby byla odmítnuta i druhá verze návrhu, vstup Číny do WTO by to notně oddálilo. Groombridge and Barfield 1999 cit. podle BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. s. 97.

¹⁹⁸ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 275.

¹⁹⁹ LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations*, op. cit., s. 115.

PNTR.²⁰⁰ Také Nolt soudí, že Čína ustoupila o víc než USA a ve vztahu k USA nezískala technicky více, než doposud měla. Vyvozuje z toho, že čínské ústupky jsou cenou za podporu USA pro vstup do WTO, z čehož plyne, že to byla primárně sama Čína, která měla zájem o vstup do WTO, nikoli USA, které by se ji tam snažily dovést.²⁰¹ Podle Fan Yongminga hrála v jednáních o vstupu do WTO Čína prim proto, že vstup do této organizace byl jejím rozhodnutím, které mělo podpořit vlastní reformy a zapadalo do konceptu otevírání se světu. Ten čínská vláda přijala za svůj v důsledku potřeby legitimizace a sociální saturace.²⁰² Závislost na exportech dosáhla vrcholu v letech 1998-9, kdy měl vývoz pomoci snížit inflaci a zavřít prodělečné státní podniky.²⁰³

Udělení PNTR bylo však také Clintonovou prioritou. Americký prezident byl ochotný o rok odložit hlasování o PNTR, když cítil, že Kongres ani celková společenská nálada nejsou PNTR nakloněny. Aktuální důležitost PNTR zvýraznil v roce 2000 plánovaný summit APEC, jehož úspěch byl podmíněn právě normalizací obchodních vztahů USA s Čínou. V lednu 2000 proto Clinton PNTR speciálně zmínil ve Zprávě o stavu unie²⁰⁴ a napsal osobní dopisy představitelům Kongresu. S cílem zajistit návrhu silnou konsensuální podporu z obou stran politického spektra vyjednával s republikány prezidentův zmocněnec Leon Panetta.²⁰⁵ Zastánci tvrdší pozice v oblasti lidských práv dostávali argumenty, že PNTR podpoří reformně naladěné křídlo čínského komunistického vedení a ke zlepšení situace povede, třebaže změny budou spíše pozvolné. Za své zájmy se jasně postavili podnikatelé, Obchodní komora USA zahájila masivní lobbystickou kampaň už více než rok před hlasováním.²⁰⁶

Na rozdíl od TPA by mělo zamítnutí PNTR jasné negativní dopady na vzájemné vztahy i obchod, za které nechtěli být Kongresmani zodpovědní, zvláště když došlo k jejich zhoršení především americkou vinou. V květnu 2000 tak americký Kongres udělil Číně permanentní normální obchodní vztahy, a to mnohem větším rozdílem hlasů než dostala poslední „klasická“ obnova PNTR. Šlo o jedinou větší úspěšnou akci v oblasti obchodní politiky, kterou Clintonova administrativa sama iniciovala a úspěšně dotáhla.²⁰⁷ Ohlasy na udělení PNTR byly vesměs kladné, nespokojení byli jen radikálové v oblasti bezpečnostních a lidsko-právních

²⁰⁰ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 275-276.

²⁰¹ NOLT, James H.: *China in the WTO: The Debate*, Foreign Policy vol 4, č. 38, prosinec 1999

²⁰² YONGMING, Fan: *How reform drove China's integration into the international community* In *China's Reforms and International Political Economy*. Ed. ZWEIG, David a ZHIMIN, Chen. New York : Routledge, 2007. 234 s. Routledge Studies on China in Transition. ISBN 978-0-415-39613-4.

²⁰³ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 95.

²⁰⁴ Zpráva o stavu unie, 27.1.2001,

²⁰⁵ Leon Edward Panetta (1938 -), americký demokratický politik, ředitel úřadu Bílého domu a pozdější šéf CIA.

²⁰⁶ *Facts Over Fear Win China PNTR Debate*, Obchodní komora USA, tisková zpráva 00-76, 24.5.2001, [cit. 2009-05-05] Dostupná z WWW: <<http://www.uschamber.com/press/releases/2000/may/00-76.htm>>

²⁰⁷ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 275-277.

otázkách a některé odborové organizace.²⁰⁸ USTR Zoellick²⁰⁹ tento politický krok zhodnotil jako důležité rozhodnutí se širokou podporou, které označuje dlouhodobé a silné rostoucí obchodní partnerství spočívající na vzájemných zájmech za nejvhodnější cestu, jak podpořit ekonomické, sociální a politické reformy v Číně.²¹⁰

Samotný vstup Číny do WTO se stal mezníkem i proto, že jde o organizaci založenou na depolitizaci a nediskriminaci v obchodní problematice. Ochrana lidských práv, pracovních práv a životního prostředí proto už dále nebudou příliš narušovat vzájemné obchodní vztahy, alespoň dokud se nedostanou přímo do agendy WTO.²¹¹ Podle smlouvy GATT lze MFN odebrat i členovi WTO, a to z důvodu ochrany veřejných mravů, veřejného zdraví (článek XX), národní bezpečnosti (čl. XXI), dumpingu (čl. VI) či využít klauzule o odepření smluvních výhod (čl. XXXV).²¹²

Relativní raketový nárůst schodku BÚ, v němž hrála významnou roli Čína a přebrala tak po Japonsku roli „ekonomického soka“, v závěru Clintonova volebního období vyvolal tlak na zavedení odvetných sankcí či jiných opatření s protekcionistickým účinkem. V roce 2000 prošla Kongresem tzv. Byrdova novela, která usnadňuje zavedení antidumpingových a odvetných opatření, přestože už při jejím zavádění konstatovali odborníci její neslučitelnost s pravidly WTO. Okamžitě se stala terčem žalob před rozhodčím panelem WTO, který ji odsoudil, ale legislativa ji zrušila až od října 2007.²¹³

Dalekosáhlejší protekcionistická opatření se neobjevila zejména proto, že nárůst deficitu byl přiměřený nárůstu objemu zahraničního obchodu, přišel v době, kdy se americká ekonomika zdála v dobré kondici, média informovala nejen o dopadech deficitu na producenty, ale i na spotřebitele, administrativa podobným tlakům odolávala (např. v oblasti dovozu oceli) a jeden z dřívějších hlavních protekcionistických hráčů, textilní průmysl, byl krátkodobě uspokojen zvláštní dohodou o obchodu s textilem a oblečením, tzv. Multi-Fibre Agreement.²¹⁴ Těsně před vypršením svého mandátu pak Clinton učinil v politice vůči Číně smířlivé gesto s přesahem do vzájemného obchodu, když zrušil začátkem roku 2001 některé sankce, jež byly na Čínu uvaleny po násilném potlačení protestů v červnu 1989.

²⁰⁸ NOLT, James H.: *China in the WTO: The Debate*, Foreign Policy vol 4, č. 38, prosinec 1999

²⁰⁹ Robert Bruce Zoellick (1953 -), republikánský politik, zastával funkce USTR a ředitele Světové banky.

²¹⁰ ZOELLICK, R. *Statement of U.S. Trade Representative Robert B. Zoellick on U.S.-China Trade Relations*, Tisková zpráva. 28.4.2004.

²¹¹ NOLT, James H.: *China in the WTO: The Debate*, op. cit.

²¹² YAO, Shunli. *Three Essays On China's Foreign Trade*, op. cit.

²¹³ Ibid., s. 23.

²¹⁴ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s 247-48.

3.6. Zhodnocení obchodní politiky Clintonovy administrativy

Počáteční agresivní přístup administrativy, jehož hybateli byly neekonomické problémy, se odrážel v ohrožení MFN pro Čínu a ve využívání ekonomických sankcí při zahraničně-politických incidentech, a proto vedl k vytvoření silné pro-čínské obchodní lobby. Neúspěch ministerstva zahraničí vyjednat ústupky v lidských právech a ztráty z případného neudělení MFN vedly k přehodnocení politiky. V decentralizované politice vůči Číně se Clinton velmi angažoval a urovnával konkurenční zájmy uvnitř administrativy, v níž i díky nové NEC získaly převahu síly podporující začlenění Číny do světové ekonomiky, navenek byl tento posun umožněn vhodnou situací v domácí i zahraniční politice. Poté však došlo vinou zvýšeného vlivu republikánů a prohry USTR Kantora v hlasování o prodloužení TPA k polarizaci Kongresu v otázkách obchodní politiky vůči Číně. Ta přispěla ještě v prvním funkčním období k vyhocení sporu o IPRs a tchaj-wanské krize a zůstala důležitým rysem druhého Clintonova funkčního období. Prioritu začlenění Číny do světové ekonomiky značilo snižování bezpečnostních požadavků na citlivé exporty do Číny a nominace zastánců obchodu s Čínou i na ministerstvo obrany. Ekonomické problémy nabývaly na významu a s nimi i protekcionistická aktivita Kongresu a hnutí jako „Blue team“²¹⁵ či „FCA“²¹⁶, ale vyvažovala ji stále vlivnější „nová čínská lobby“. Administrativa pevně přijala za svou strategii začleňování Číny do světové ekonomiky. Stabilita a kontinuita s předchozími pěti administrativami byla o to zásadnější, když kdy se s koncem studené války vytratil hlavní strategický spojovací prvek a vztahy byly založené na potenciálně krizových oblastech. Úspěchem a zároveň pojistkou této strategie bylo dojednání vstupu Číny do WTO. Ten byl vhodně načasovaný z domácího i mezinárodního hlediska, ke konci tisíciletí byla vyjednávací pozice USA vůči Číně relativně nejlepší - poměru schodku obchodu s Čínou na celkovém deficitu klesl, USA měly relativně největší páku vůči čínským importům (viz graf 3) a především Čína sama stála o vstup do WTO (viz kap. 3.5). Po vstupu odpadla debata o obnově MFN, která každoročně přitahovala pozornost na negativní stránky americko-čínských vztahů, obchodní otázky politizovala a působila jako destabilizující prvek ve vzájemných obchodních vztazích. Podřízení vzájemného obchodu pravidlům WTO slibovalo korekce „nefér obchodních praktik“ ze strany Číny, otázka

²¹⁵ „Modrý tým“ je nekonzervativně orientovaná zájmová koalice, jež se zformovala během 90. let ze zástupců ministerstva obrany, rozvědky, politiků a novinářů, kteří považovali Čínu za hrozbu pro americkou bezpečnost. Pracovala na neformální bázi a snažila se ovlivnit legislativu týkající se Číny. Největším úspěchem týmu bylo prosazení Aktu o Tchaj-wanu v roce 2000. Přestože měla na Bushovu administrativu větší vliv než na Clintonovu, a Bushova administrativa byla i proto náchylnější k vnímání Číny jako strategického soupeře, zachovala si pragmatický přístup a neopustila „politiku zapojení“. Zástupci „Modrého týmu“ se za vlády prezidenta Bushe ozývali spíše z nižších pozic na ministerstvech a z nekonzervativních think-tanků a periodik. (DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, s.)

²¹⁶ Fair Currency Alliance, Aliance pro „férovou“ měnu, usilovala o nátlak na Čínu kvůli měnovému režimu.

měny však tehdy nebyla vnímána jako natolik zásadní, aby byla speciálně adresována.²¹⁷ Tlak na řešení schodku BÚ platební bilance ze strany Kongresu směřoval spíše do oblastí ochrany pracovních standardů, životního prostředí a IPRs, kde se Clinton rozhodl k razantnější akci. Zároveň radikálně zlepšil stav veřejných financí, ale přestože čínská ekonomika rostla rychleji než americká, schodek vzájemné obchodní bilance razantně narůstal (viz graf 1).

4. Obchodní politika vůči Číně v kontextu zahraniční politiky George W. Bushe

Už volební kampaň ukázala, že budoucí prezident George W. Bush zřejmě politický kurs USA vůči Číně zásadně změní, Čínu totiž vykresloval jako nepřátelskou a nevráživou velmoc na vzestupu, které se USA musejí postavit. V nové administrativě pak viceprezident Dick Cheney, ministr obrany Donald Rumsfeld či náměstek ministra obrany Paul Wolfowitz tvrdili, že na čínskou „asertivně-nacionální“ expanzi musí USA odpovědět unilateralismem, případně pevným svazkem s Japonskem a Tchaj-wanem, zatímco jednání s Čínou byla interpretována jako appeasement agresora.²¹⁸ Napomáhání růstu čínské ekonomiky začleňováním do té světové bylo podle nich jen posilováním moci čínských komunistů.²¹⁹ Tvrdá ideologická linie zpočátku v administrativě převažovala, její zastánci měli s prezidentem přátelské osobní vztahy, konexe a zkušenosti z předchozích administrativ. Bush o zahraniční politiku neměl příliš zájem, proto na tyto poradní hlasy spoléhal a měly jeho důvěru. Tým byl hierarchizovaný pod Cheneyem a NSA, umírněnější Condoleezza Rice, a jednání v NSC probíhala pod taktovkou tvrdých „ideologů“.²²⁰

4.1. Změna po Hainanské krizi

Už počátkem dubna 2001 Bushova mandátu se však Čína dostala nečekaně na vrchol jeho agendy a donutila ho postoj k Číně částečně přehodnotit, a to kvůli tzv. Hainanské krizi.²²¹ Vyjednáním řešení byl pověřen Powell, který se díky dočasnému mandátu mohl opřít o spolupráci s Clintonem nominovaným velvyslancem v Číně Pruehrem. Ten měl díky svým zkušenostem a kariéře v armádě respekt i u zastánců tvrdé linie, které krize naopak zastihla

²¹⁷ Dohoda zmiňovala pouze směnitelnost čínské měny a přístup amerických bank na čínský trh. *China Trade Relations Act*, 106-286. 15.5.2000. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d106:HR04444:@@L&summ2=m&#summary>>.

²¹⁸ GARRISON, J. A.: *Making China Policy: From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 164-185.

²¹⁹ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*, op. cit., s. 135.

²²⁰ GARRISON, J. A.: *Making China Policy: From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 164-185.

²²¹ Šlo o srážku amerického průzkumného letounu EP-3 s čínským bojovým letounem J-8, při níž zahynul pilot čínského letadla a americká posádka se dostala do zajetí. Rozhořely se spory o viníka katastrofy a situace vyeskalovala v první zahraničně-politickou krizi Bushovy vlády. Americká strana požadovala vydání nedotčených zbytků stroje a propuštění zajatého pilota bez omluvy, čínská strana požadovala od USA nejprve oficiální omluvu.

nepřipravené.²²² Nepřátelskou debatu v Kongresu a na veřejnosti se podařilo zadržet rychlým vyjednáváním řešení, celou krizi nakonec elegantně vyřešil Pruehrův „dopis dvou omluv“.

Následkem krize převzal veškerou zodpovědnost za politiku vůči Číně ministr zahraničí Collin Powell, osamocený zastánce multilaterálního přístupu k Číně založeném na spolupráci v oblastech společných zájmů. Klíčový pro přehodnocení politiky byl Cheneyho souhlas s novým konsenzem, kterým podlomil zastánce tvrdé linie.²²³ Obavy z potenciálních budoucích roztržek se přidaly ke starosti o obchodní vztahy a v administrativě začaly získávat na síle myšlenky na vybudování stabilnějších vztahů s Čínou.

Bush se však nechtěl vzdát pevné vazby na Tchaj-wan. Zatímco Clinton prodával vojenský materiál Číně, Bush Tchaj-wan podporoval silnou rétorikou i zbraněmi, které předchozí administrativa odmítala dodat. V létě byly ovšem obnoveny kontakty s Čínou na vysoké úrovni a teroristické útoky 11. září 2001 už přeměnu politiky dotvořily. Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 identifikovala nové hrozby v Afghánistánu, Iráku a na Blízkém Východě a Čínu posunula z kategorie soupeřů a hrozeb do kategorie spojenců. „Spojené státy hledají konstruktivní partnerství s měnící se Čínou,“ psalo se v dokumentu, který mezi oblastí, ve kterých oba státy zatím hledají shodu, zařadila Tchaj-wan a lidská práva, ale nezmínil se o otázkách spojených s obchodem.²²⁴

V zájmu administrativy čelící bezpečnostním hrozbám bylo vyhnout se třenicím ve východní Asii, proto navázala s Čínou pracovní vztah a svorně začala argumentovat, že začlenění Číny pomůže i bezpečnosti USA. JCCT ovšem diskutovala v září 2002 nejen posílení spolupráce v potlačování financování terorismu a praní špinavých peněz, ale i přímé zahraniční investice do sektoru čínských finančních služeb a závislost východní Asie na ekonomickém vývoji v USA. Silný ekonomický vzestup (viz graf 4) učinil z Číny regionální platformu růstu, k čemuž přispívali i američtí investoři, a Čína znovu zdůraznila závazek k tržním reformám a ekonomické otevřenosti, což byl vůči USA jednoznačně vstřícný a symbolický krok.

Pod povrchem „nových vztahů“ skrytě vřely problémy, například zachování dlouhodobých závazků vůči Tchaj-wanu,²²⁵ ale americká administrativa nyní zastávala pragmatický pohled,

²²² GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 19.

²²³ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 44.

²²⁴ *National security strategy 2002 (NSS 2002)*, [cit. 2009-05-05] Dostupná z WWW: <<http://merln.ndu.edu/whitepapers/USnss2002.pdf>>.

²²⁵ Zachování dlouhodobých závazků vůči Tchaj-wanu bránilo zlepšení v této době klíčové spolupráce v bezpečnostních otázkách. Na jaře 2004 ovšem zvítězil v prezidentských volbách na Tchaj-wanu Čchen Šuej-pien, který díky své příliš pro-nezávislé rétorice přímou podporu Washingtonu ztratil. V roce 2005 přijala Čína zákon, podle něž se může uchýlit k „nemírovým prostředkům“ při vyhlášení formální nezávislosti Tchaj-wanu. Tento krok vyvolal ve Spojených státech značné znepokojení a otázka Tchaj-wanu zůstala destabilizujícím

že v americko-čínských vztazích je v sázce příliš mnoho, aby se neshody nepřekonaly. Bush byl ochoten v zájmu spojenectví s Čínou ve válce proti teroru otázku Tchaj-wanu upozadit.²²⁶ Tchaj-wan byl především v letech 2005-2007 destabilizujícím prvkem vzájemných vztahů. Stále větší roli v nich hrál obchod a měnové vztahy, a proto získával vliv ministr financí. Paul O'Neill si ještě v administrativě nedokázal vypracovat dostatečnou pozici, ale jeho nástupci John W. Snow a Henry Paulson už měli v americko-čínských vztazích významné slovo.

Přestože Bush o sobě tvrdil, že je zastáncem volného obchodu a obchod je důležitou otázkou i pro jeho voliče, mezi jeho hlavní politická rozhodnutí v této oblasti patřila uvalení cel na dovoz oceli.²²⁷ Přes rostoucí dovoz už v letech 1996-98 odmítal Bushův předchůdce použít proti importům oceli ochrannou doložku zákona o obchodě. Už v červnu 2001, tedy ještě před vstupem Číny do WTO, požádal Bush o prošetření možnosti zavést ochranné opatření a Výbor pro mezinárodní obchod mu doporučil uvalit cla na 74 % objemu dovozů. Bush sice v březnu 2002 zavedl tříletá ochranná cla jen na zhruba třetinu importů, ale i tak se postižené země včetně Číny obrátily na Orgán pro řešení sporů WTO. Ten v červnu 2003 cla na ocel odsoudil a pohrozil recipročním zavedením cel.

Prezident Bush reagoval v prosinci 2003 odvoláním cel s tím, že splnila svůj účel, podle původních plánů přitom měla platit ještě 15 měsíců. Bush tímto ochranným extempore ustoupil domácí politické poptávce a snažil se získat podporu pro TPA, kterou nakonec dokázal prosadit o 1 hlas.²²⁸ USTR Zoellick tuto taktiku popsal jako „krok zpět, dva kroky vpřed“. Stejnou taktiku pak použila administrativa i k získání podpory pro bilaterální dohody o volném obchodě od republikánů ze států se silným zemědělstvím a textilním průmyslem. Zpřísnění kvót na dovoz čínského textilu bylo zavedeno v listopadu 2003 z iniciativy ministerstva obchodu, které se nezdáhalo využít diskriminačního ustanovení v přístupové smlouvě Číny k WTO, jež umožňuje uvalit cla či kvóty selektivně pouze na Čínu, přičemž v případě textilu nebylo do konce roku 2008 nutné prokazovat způsobené škody, ale pouze „narušení trhu“.²²⁹

Tato strategie byla součástí konceptu „kompetitivní liberalizace“, v jehož rámci chtěla vláda sérií bilaterálních dohod usplňovat dojednání katarského kola WTO. Taktika se ovšem podle Ikenzona neukázala jako pragmatická, nýbrž jako krátkozraká. Legitimizovala totiž ochranná volání z jednotlivých odvětví, a nebyla schopná čelit merkantilistům pomocí

prvkem vzájemného vztahu. Se zvolením nového prezidenta Ma Ying-jeou, který v roce 2008 vedl kampaň založenou na sblížení s pevninskou Čínou, se ovšem krizový potenciál Tchaj-wanské otázky snížil.

²²⁶ GARRISON, J. A.: *Making China Policy: From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 21

²²⁷ CARTER, Ralph G. *Contemporary Cases in U.S. Foreign Policy: From Terrorism To Trade*. 2. vyd. Washington DC: CQ Press, 2004. 471 s. ISBN 1-56802-897-0.

²²⁸ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 251.

²²⁹ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit., s. 30.

racionálního a uceleného vysvětlování výhod plynoucích z volného obchodu. Administrativa se dokonce chytla do vlastní argumentace, když se snažila obhájit své liberalizační úspěchy tvrzením, že se státy, s nimiž uzavřela bilaterální obchodní dohody, mají USA obchodní přebytek. Přistoupila tak na rozšířené vnímání, že „USA v obchodu prohrávají“. Tomuto stesku často následoval dodatek „protože ostatní podvádějí.“²³⁰

Jako opravdu velká prohra se pak jevily deficity zahraničního obchodu v letech 2002-2003, které přesáhly 4 % HDP (viz graf 2) a dosáhly bezprecedentní výše přes 400 mld. USD ročně. Kongres začal v roce 2003 deficit i dlouhodobý úbytek pracovních míst spojovat s čínskou měnou.²³¹ Dolar totiž v letech 2002-03 ztlačil vůči většině světových měn, ale jüan na něj zůstal navázaný pevným kursem, přestože deficit USA v obchodě s Čínou poprvé v historii přesáhl 100 miliard dolarů. Stále častěji byly za viníka deficitu označovány Čínské nefér obchodní praktiky,²³² které se měly vstupem do WTO zlepšit a měla se zlepšit jejich vymahatelnost. První zhodnocení čínského přizpůsobování pravidlům WTO v roce 2002 sice vyzývalo k rychlejšímu tempu reform, ale spíše vyzdvíhovala už dosažený pokrok a akceptovala určitou čínskou zdrženlivost.²³³ V červnu 2003 už ovšem ministr obchodu Donald Evans zaútočil na pomalé tempo implementace pravidel WTO, redukce obchodních bariér a také zlepšení v oblasti IPRs, jeho asistent William Lash oznámkoval Čínu C až D+ a USTR ve své zprávě Kongresu přiznal, že implementace ztratila své tempo.²³⁴

Mnoho zpráv o nekalých čínských obchodních praktikách se v této době objevilo také v amerických médiích, vyšly ale najevo i nesrovnalosti kolem vývozu superpočítačů do Číny a bývalý prezident Clinton sklídl v tisku kritiku, která ho vinila z toho, že umožnil Číně stavět atomové bomby, jimiž může ohrozit americkou bezpečnost, výměnou za pochybnou ekonomickou prosperitu.²³⁵ Koncem roku 2003 začal obchodní politiku vůči Číně razantně kritizovat demokratický prezidentský kandidát John Kerry. V červnu 2004 řekl, že Bushova administrativa nepodnikla žádné efektivní kroky proti predátorskému manipulování měnou a porušování IPRs. Demokraté v myslích lidí propojovali obrovský obchodní deficit a ztráty míst

²³⁰ IKENSON, D. *A New Protectionism*. IPA Review, říjen 2007. s. 18-21.

²³¹ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 249.

²³² Zejména odepírání přístupu zahraničních firem k marketingovým kanálům, požadavky na transfer technologií, diskriminace zahraničních firem při zadávání veřejných zakázek, daňové úlevy, půjčky a promíjení dluhů domácím podnikům, speciální přístup k půdě a vládní financování výzkumu domácích podniků, manipulace cenami surovin, IPRs a manipulace měnovým kurzem. BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 100.

²³³ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 101.

²³⁴ Bloomberg 2003: 12 in BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 101.

²³⁵ SMITH, Charles R. *Clinton-Approved Computer Exports Help China Build Atomic Bombs* 4.10.2002, [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <<http://archive.newsmax.com/archives/articles/2002/10/3/190315.shtml>>.

s nedodržením mezinárodních závazků ze strany Číny.²³⁶ Některá obvinění Číny byla jistě postavena na reálném základě, ale neměla kapacitu vysvětlit obrovský bilaterální deficit.²³⁷

Tlaky na tvrdou odpověď vycházely především z odborů a Kongresu.²³⁸ Dvacet z celkem 25 návrhů zákonů týkajících se Číny, které se mezi lety 2003-05 objevily v Kongresu, vinilo Čínu z nefér obchodní výhody kvůli svému měnovému kursu. Objevila se i neúspěšná petice na odebrání PNTR Číně.²³⁹ Bushova administrativa fungovala až do roku 2006 jako pojistka vůči Kongresu, jehož iniciativám čelila vlastní strategií.²⁴⁰ Spoléhala na to, že za dílčí ústupky protekcionistickým republikánům dokáže své obchodní dohody prosazovat, zvláště když se demokraté stavěli stále více proti volnému obchodu, tímto přístupem se ale Kongres dále polarizoval.²⁴¹ Do budoucna tak vznikalo riziko, že vznikne konsenzus proti volnému obchodu, který bude zahrnovat dvě třetiny kongresmanů a proti kterému už administrativa nic nezmůže.

Jaro 2004 přineslo dvě petice na zahájení obchodního sporu ve WTO, a to kvůli pracovním standardům a měnovému kursu, který měl být podle AFL-CIO a Koalice čínské měny (CCC) využíván jako ilegální dumping a způsobovat odliv pracovních míst.²⁴² Petice proto žádala využití sekce 301 zákona o obchodě na základě porušení ustanovení WTO, konkrétně článku XV smlouvy GATT a článků 1-3 smlouvy SCM o exportních subvencích. Hufbauer, Wong a Sheth dokazují svou právně-ekonomickou analýzou, že sebelépe právně zpracované obvinění na základě článku XV by zřejmě administrativně nestálo za odstartování sporu na půdě WTO. Pravděpodobnější je to u obvinění z exportních subvencí, ale i tam na základě precedentů a kompetencí WTO usuzují, že by zřejmě v zhruba dvouletém sporu neuspělo. Připouštějí však, že i neúspěšná žaloba může do jednání vnést novou dynamiku.²⁴³

Bushova administrativa na obě výzvy odpověděla, že preferuje jiné platformy k nastolení těchto otázek, jako třeba chystanou návštěvu čínského premiéra, a zahájení obchodního sporu zamítla. Ministr financí Snow tvrdil, že „pokračující zapojování“ bude efektivnější než obchodní petice.²⁴⁴ Administrativa také vyjádřila spokojenost s činností JCCT²⁴⁵, která dosáhla

²³⁶ ALDEN, E., HARDING, J., Bush's China Stance Hands Kerry a Big Stick. *Financial Times*, 30.10.2004. cit. podle BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 104.

²³⁷ IKENSON, D. *A New Protectionism*. IPA Review, říjen 2007. s. 18-21.

²³⁸ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 41.

²³⁹ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 135.

²⁴⁰ IKENSON, D. *Growing Pains : The Evolving U.S.-China Trade Relationship*. Free Trade Bulletin č. 28, Center for Trade Policy Studies, 7.5.2007.

²⁴¹ IKENSON, D. *A New Protectionism*. IPA Review, říjen 2007. s. 18-21.

²⁴² GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 42.

²⁴³ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes : Rising Tide, Rising Stakes*.

Washington DC : Institute for International Economics, 2006. 111 s. ISBN 0-88132-394-2., s. 21-24.

²⁴⁴ US-China Trade Relations, U.S. Treasury Department, Tisková zpráva, 28.4.2004. cit. podle HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit.,

čínských ústupků v IPRs a celkově vypovídala o pokroku Číny v plnění svých závazků. Po neúspěchu petic se odbory obrátily o to silněji na podporu konkrétních legislativních návrhů, např. Ryan-Hunterova zákona, který dával USA možnost unilaterálně určit, že konkrétní podhodnocená měna odpovídá konkrétnímu objemu exportních subvencí s logickým uvalením odvetných sankcí.²⁴⁶ Tlak Kongresu na tvrdší akci v otázce čínské měny tak zesílil. V dalším období byly debaty v Kongresu jednou z hlavních platform tlaku na uvolnění čínského měnového kursu a liberalizaci kapitálového trhu, spolu s pravidelnými zprávami ministerstva financí, bilaterálními jednáními a zasedáními ministrů financí G-7/G-8. Ve volebním roce však nakonec přeci jen došlo k první žalobě na Čínu u WTO, a to kvůli rozdílné DPH na integrované obvody, byla ovšem vyřešena už ve fázi vzájemných konzultací.²⁴⁷

Přestože v květnu 2005 Snow čínský rigidní měnový kurs kritizoval, v listopadu ve zprávě pro Kongres odmítl Čínu označit za „měnového manipulátora.“ Toto rozhodnutí dokumentuje odhodlání administrativy řešit otázku čínského kursu finanční diplomacií a nikoli sankcemi, protože nálepka „měnový manipulátor“ by Kongres přiměla k uvalení sankcí na Čínu.²⁴⁸ I této aktivitě ministerstva financí původně oponoval šéf Fedu Alan Greenspan, který tvrdil, že liberalizace kapitálových toků může v souvislosti s vysokým podílem nekvalitních půjček v portfoliu čínských bank vést k destabilizaci tamního bankovního systému a ohrožení světového hospodářského růstu. V červnu 2005 však uznal primát ministerstva v „měnové diplomacii“ a uznal, že akumulace rezerv představuje hrozbu čínské finanční stabilitě.²⁴⁹ V nové administrativě mezitím nahradila Powella na postu ministra zahraničí Rice a politika se mírně přiklonila od pragmatismu k neokonzervatismu.²⁵⁰

Diplomatická aktivita, charakterizovaná mimo jiné jmenováním Olina Wethingtona jako vyslance pro měnu a Davida Loevingera jako ataché pro finanční otázky, vyprodukovala pouze skromné výsledky. V lednu 2006 začal být jüan volně směnitelný, což umožnilo tržním silám hrát větší roli v jeho kursu a firmám snadněji repatriovat zisky. V dubnu ohlásil čínský prezident kroky směrem k liberalizaci kapitálového účtu, které sice vedou požadovaným směrem, ale na celkovou bilanci zásadní vliv nemají, a v květnu změnila centrální banka Číny paritu své měny pod psychologickou hranici 8 RMB/USD.²⁵¹ Už od června 2005 bylo dosaženo

²⁴⁵ The U.S.-China Joint Commission on Commerce and Trade, konzultační orgán vytvořený v roce 1983, spadající do gesce USTR.

²⁴⁶ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes* op. cit., s. 25

²⁴⁷ IKENSON, D. *Growing Pains : The Evolving U.S.-China Trade Relationship*, op. cit.

²⁴⁸ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit., s. 14-17.

²⁴⁹ *Ibid.*, s. 15.

²⁵⁰ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 184.

²⁵¹ HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes*, op. cit., s. 14.

flexibilnějšího měnového režimu založeném na centrální paritě,²⁵² kolem níž se může měna pohybovat během jednoho dne o 0,3 %, avšak na razantnější posílení Čína nepřistoupila.

Jelikož i přes mírné oslabování měny deficit platební bilance v roce 2005 vyskočil nad ohromujících 700 miliard dolarů, což odpovídalo 5,73 % HDP a navíc v něm opět stoupl podíl Číny, nechala se v roce 2006 USTR Karan Bhatia slyšet, že USA nebudou váhat použít veškerých prostředků, aby zajistily, že Čína dostojí svým závazkům.²⁵³ Podle teorie „křivky-J“ se v krátkém období po oslabení měny obchodní bilance zhorší a zlepšuje se až v dlouhém období, protože okamžitý propad kursu sníží hodnotu realizovaných exportů (cenový efekt) a toky zboží na změny v relativních cenách začnou reagovat se zpožděním (objemový efekt).²⁵⁴ Ministr obchodu Carlos Gutierrez toto vysvětlení částečně přijímal a zároveň viděl, že se růstový trend vzájemného schodku obrací a růst v letech 2005 a 2006 už ztrácel tempo (viz graf 7), upozornil však na největší nebezpečí plynoucí z obrovských deficitů, když řekl, že pokud se stav věcí nezlepší, jedině to posílí protekcionistické síly.²⁵⁵ Podobně smýšlel i šéfa Fedu Ben Bernanke, který měl v roce 2006 prohlásit, že „nepotrestání nezměněného čínského kursového režimu do roku 2011 je spíše fantazií“.²⁵⁶

Odpovědí na neodvratný protekcionistický tlak bylo v roce 2006 ustavení Strategického ekonomického dialogu (SED), který by měl setkáními na nejvyšší úrovni dvakrát ročně řešit zásadní otázky ve vzájemných ekonomických vztazích, a také iniciace tří sporů v rámci WTO. Ty jsou zdánlivě ochranným opatřením, ale podle Ikenzona jsou legitimními kroky v souladu s pravidly WTO a jsou především alternativou k unilaterálním sankcím, administrativa se jimi tedy snaží udržet pod kontrolou požadavky Kongresu. Během předcházející dekády se demokraté stali velkými nepřáteli volného obchodu a v roce 2007 měli v Kongresu poprvé po 12 letech převahu.²⁵⁷ Minimalizuje tak také možnost odvetných opatření ze strany Číny, protože ta by bez posvěcení WTO uvolnila lavinu unilaterálních opatření navrhovaných Kongresem. Jelikož některé z nich porušovaly závazky USA ve WTO či dokonce oslabovaly legitimitu a účinnost samotné WTO,²⁵⁸ jedná se zřejmě o rozumnou volbu.

²⁵² Nikoli už jen vůči dolaru, nýbrž vůči koši měn složeném z dolaru, jenu a korejského wonu.

²⁵³ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 101.

²⁵⁴ WANG, Yonqing. *U.S.-China Commodity Trade and the Yuan/Dollar Real Exchange Rate*. [s.l.], 2005. 68 s. University of Wisconsin, Milwaukee. Dizertační práce.

²⁵⁵ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 101.

²⁵⁶ BERNANKE, Ben. *The Chinese Economy : Progress and Challenges*. Čínská akademie sociálních věd.

15.12.2006. Peking. cit podle GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report...*, op. cit.

²⁵⁷ IKENSON, D. *A New Protectionism*. IPA Review, říjen 2007. s. 18-21.

²⁵⁸ Legitimitu WTO ohrožoval návrh ustavit orgán složený z bývalých soudců, který by revidoval verdikty rozhodčího orgánu WTO. Závazky USA by porušilo například odepření Číně PNTR, uvalení vyšších cel na netržní ekonomiky či unilaterálně uvalené clo vyvažující podhodnocený kurz měny. (Ibid.)

Kontroverznějším rozhodnutím však bylo uvalení cel na import čínského lesklého papíru v březnu 2007, při němž se administrativa opřela o článek o subvencích a dumpingu. Poprvé od roku 1984 tak změnila politiku, podle níž nešlo tento článek proti netržní ekonomice použít, protože za absence tržních mechanismů se nedají subvence v klasickém slova smyslu identifikovat. Podle ministra pro obchod Carlose Gutierrezze však již v Číně ekonomické subjekty na subvence přirozeně reagovaly. Proti rozhodnutí paradoxně protestovali jinak spíše protekcionističtí demokraté, kteří nechtěli, aby byla Čína de facto trestána za pokrok v zavádění tržních mechanismů. Ozvala se i čínská strana, podle níž americká administrativa neřešila problém primárně dialogem, jak vyplývalo z předchozích dohod mezi hlavami států.²⁵⁹

V rámci SED se do konce funkčního období George W. Bushe se uskutečnilo celkem pět schůzek, a to v prosinci 2006 v Pekingu, v květnu 2007 ve Washingtonu DC, v prosinci 2007 v Pekingu, v červnu 2008 v Annapolis a v prosinci 2008 opět v Pekingu. Za USA schůzky vedl ministr financí Paulson, který se namísto jednostranného nátlaku na oslabení čínské měny snažil nerovnováhu vzájemného obchodu řešit strukturálními reformami. V USA měla větší míře úspor a menší závislosti na zahraničním kapitálu pomoci reforma systému sociální podpory a zdravotnictví, v Číně mělo dojít k reformě finančního sektoru, která měla rozhybat domácí poptávku a do budoucna se stát „motorem čínského hospodářství“ a zároveň nabídnout příležitosti americkým firmám.²⁶⁰ Pro tato opatření se ujal název „Paulsonův přístup“²⁶¹

Ještě v říjnu 2007 ministr financí Henry Paulson prosadit do deklarace jednání G-7 větu: „Vítáme rozhodnutí Číny zvýšit flexibilitu čínského jüanu, ale vzhledem k nynějšímu rostoucímu přebytku na běžném účtu a domácí inflaci zdůrazňujeme nezbytnost, aby Peking umožnil rychlejší uvolňování směnného kursu své měny.“²⁶² Společná deklarace po SED v červnu 2008 konstatuje, že čínská měna od června 2005 posílila vůči dolaru o 20,3 % a že roční míra posilování zrychlila z 3,4 % v roce 2006 na 6,9 % v roce 2007 a 14,6 % za 12 měsíců předcházejících schůzce v Annapolis.²⁶³ Goldstein ovšem toto oslabení považuje za nedostatečné k tomu, aby se platební bilance významněji srovnala.²⁶⁴ Při posledním SED vedeném Bushovou administrativou v prosinci 2008

²⁵⁹ HIRSCH, S.: U.S. slaps sanctions on China imports, *Washington Times*, 31.3.2007.

²⁶⁰ *U.S. Fact Sheet: Fourth Cabinet-Level Meeting of the U.S.-China Strategic Economic Dialogue*, U.S. Treasury Department, Office of Public Affairs, Tisková zpráva, 18.6.2008, [cit. 2009-05-05] Dostupná z WWW: <<http://www.ustreas.gov/press/releases/reports/sedusfactsheet.pdf>>.

²⁶¹ IKENSON, D. *Growing Pains : The Evolving U.S.-China Trade Relationship*, op. cit.

²⁶² *G7 vyzvala Čínu, aby uvolnila jüan*, ČT24, 20.10.2007. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW: <<http://www.ct24.cz/ekonomika/svet/9356-g7-vyzvala-cinu-aby-uvolnila-jüan/>>.

²⁶³ *U.S. Fact Sheet: Fourth Cabinet-Level Meeting of the U.S.-China Strategic Economic Dialogue*, U.S. Treasury Department, Office of Public Affairs, Tisková zpráva, 18.6.2008, [cit. 2009-05-05] Dostupná z WWW: <<http://www.ustreas.gov/press/releases/reports/sedusfactsheet.pdf>>.

²⁶⁴ GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report on China's Exchange Rate Policies*, op. cit.

5. Srovnání obchodní politiky Clintonovy a Bushovy administrativy

Obchodní politika prezidentů Billa Clintona a George W. Bushe vykazovala několik společných rysů. Oba vstoupili do vztahů s Čínou vymezením se vůči svým předchůdcům a silně konfrontačním tónem, ale oba v důsledku zahraničně-politických incidentů a ekonomických i bezpečnostních nákladů nespolupráce svůj přístup k Číně změnili. Oba začali zdůrazňovat oblasti shody k zajištění stabilních vztahů a utišení domácí opozice. Oba prezidenti rovněž museli čelit „nepřátelské“ většině v Kongresu, která je zejména ve volebním roce a po zveřejnění nárůstu schodku platební bilance tlačila k přijetí ekonomických sankcí vůči Číně. Spojené státy za administrativ obou prezidentů čelily schodkům platební bilance a obchodní schodek s Čínou se na celkových deficitech podepisoval i více než třetinovou měrou.

Za Clintonovy vlády byly ovšem schodky řádově mnohem menší, nebyly proto vnímané jako zásadní problém a vztahy byly mnohem více ovlivňovány mimoekonomickými tématy. Za Clintona to byl především domácí politický režim Číny, za Bushe jde naopak o domácí politiku USA, která hraje prim, respektive pořád je zdrojem čínská domácí politika, ale nyní jsou skutečnou starostí její cenové dopady a výhody čínských výrobců vůči americkým.²⁶⁵ Clintonovi se podařilo i přes místy silný odpor přesvědčit opozici o prospěšnosti vzájemných ekonomických vztahů a podařilo se mu je podvázat prosazením PNTR pro Čínu. Bush už do vzájemných vztahů vstupoval se zajištěným regulačním rámcem WTO. I přestože se už za jeho vlády nedaly vzájemné ekonomické vztahy zjednodušovat na „win-win schéma“,²⁶⁶ vazby staly mnohem komplexnějšími, Kongres byl na obchodních otázkách mnohem polarizovanější,²⁶⁷ absence každoroční jitřivé debaty o obnově MFN a zakotvení vztahů v rámci WTO tyto trendy vyvažovalo. Bushova administrativa se také snažila situaci konsolidovat, a to vnesením obvinění k rozhodčímu panelu WTO, kterým chtěla domácí protekcionistické tlaky uspokojit.

Co se organizace obou administrativ týče, v obou hráli v politice vůči Číně významnou roli netradiční aktéři. V Clintonově administrativě to byli nižší úředníci ve vládních úřadech a agenturách a sám Clinton se v politice vůči Číně s její stoupající důležitostí také více angažoval. Bush se politice vůči Číně tak intenzivně nevěnoval a v jeho administrativě přešla zodpovědnost za čínskou politiku nejprve na ministra zahraničí, poté hráli významnou roli ministři obchodu a financí. Právě role ministerstva financí byla v obou administrativách také různá. Zatímco za Clintona vstupovalo ministerstvo do vztahů s Čínou spíše omezeně, konzultacemi, a dokázalo s Clintonem sestavit přebytkové rozpočty, Bushovi ministři financí

²⁶⁵ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy.*, op. cit., s. 102.

²⁶⁶ Schéma, ve kterém ze vzájemných vztahů jednoznačně profitují oba zúčastněné subjekty.

²⁶⁷ DESTLER, I. M. *American Trade Politics*, op. cit., s. 252.

vedli s Čínou složitá jednání o otázkách čínské měny a uvolnění finančního trhu, ale k deficitu platební bilance sami přispívali historicky vysokými rozpočtovými schodky.

Absenci základní vazby ve vzájemných vztazích po rozpadu SSSR a masakru na náměstí Nebeského klidu se Clinton pokusil nahradit strategickým ekonomickým rámcem, Bush konceptem války s terorem.²⁶⁸ Přesto i za Bushovy vlády stoupala důležitost ekonomických témat, stejně jako schodky obchodní bilance, za které byla stále častěji obviňována Čína, a to především kvůli svému režimu měnového kursu. Díky primátu ekonomických vazeb rostl i vliv Kongresu, který byl však pozdržen získáním TPA a přechodnými obdobími pro Čínu na implementaci závazků plynoucích z členství ve WTO.

Závěr úřadování obou prezidentů se nesl ve znamení hospodářské krize, které pochopitelně ovlivnily i vztahy s Čínou, zejména stagnací vzájemného obchodu. Vážnější je zcela jistě ekonomická krize, která vypukla v závěru druhého funkčního období prezidenta Bushe.

Silný nátlak přispěl za druhé Bushovy administrativy ke změně čínské měnové politiky na řízený floating. Zpočátku čínská měna posilovala jen velmi zvolna. Poté, co v první polovině roku 2008 posílil jüan vůči dolaru o 7 %, se zdálo se, čínští představitelé se rozhodli svou měnu více uvolnit, ale následujících pět měsíců kurz už jen stagnoval. Začátkem prosince 2008 kurz jüanu dokonce vůči dolaru tři dny po sobě oslaboval, což bylo doposud ojedinělým jevem a někteří ekonomové varovali, že známky oslabení čínské ekonomiky se na kurzu mohou dále podepisovat.²⁶⁹ Pokud nebude jüan vůči dolaru dále oslabovat, pro novou administrativu Baracka Obamy to může být důvodem k označení Číny za „měnového manipulátora“, jak naznačil ministr financí Timothy Geithner. Případné uvalení sankcí by světovou ekonomiku mohlo stáhnout do hlubší recese.

Závěr

Z první kapitoly plyne, že během sledovaného období vzrostla ve vzájemných vztazích důležitost ekonomických otázek. Ty byly dominantní již na přelomu tisíciletí a jejich hlavním tématem se zhruba od roku 2003 stal americký deficit plynoucí ze vzájemné obchodní bilance. Ve druhé kapitole jsem identifikoval režim čínské měny jako jednu z hlavních příčin této nerovnováhy. Z ekonomické podstaty vzájemných vztahů a obrovského deficitu, který bývá přikládán čínskému měnovému kursu, vyplývají obavy o politické odpovědi na tuto situaci. Rostoucí role Kongresu spolu s jeho rostoucí stranickou polarizací byla do značné míry

²⁶⁸ GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, op. cit., s. 194-197.

²⁶⁹ AREDDY, J., McMAHON, D. Yuan Drop Versus Dollar Marks Change in Outlook. *The Wall Street Journal*. Eastern Edition. 3.12.2008. vydání 131, s. A12.

neutralizována vstupem do WTO a konvergencí přístupu exekutivy na potřebě strategického začleňování Číny do světové ekonomiky.

Deficit platební bilance USA byl způsoben především vnitřními faktory americké ekonomiky, konkrétně hlavně poklesem míry soukromých úspor, která souvisí s americkými důchody, sociální politikou, demografickými změnami, technologickými inovacemi, migrací a kulturními návyky, je přitom dlouhodobým trendem. K disproporcím mezi spotřebou a investicemi na jedné straně a úsporami na druhé přispívá také deficit veřejných financí a hospodářský růst.

Jestliže domácí faktory představují předpoklady pro celkový deficit platební bilance, zahraniční faktory koncentrují obchodní deficit ve vztahu s Čínou. Především režim čínské měny, která je dlouhodobě reálně podhodnocená, ale i levná pracovní síla a růstový potenciál přitahují velké množství zahraničních investic. Také americké firmy jsou proto z velké části za schodek zodpovědné a integrují východní Asii do výrobních řetězců s konečným článkem v Číně. Dramaticky rostoucí schodek v obchodě s Čínou se stal zdrojem značného politického napětí, protože s ním bývá mnohými politiky spojován čínský měnový režim jako jasná příčina a úbytek pracovních míst jako hlavní důsledek. Vzájemné ekonomické vztahy proto rozhodně nebyly depolitizované ani po vstupu Číny do WTO.²⁷⁰ Hlavní starostí plynoucí z deficitu je proto, jak dosáhnout vyrovnanější platební bilance bez zažehnutí jiskry protekcionismu.

Přístupy administrativ Clinton a Bushe konvergovaly na potřebě začlenit Čínu do světové ekonomiky, přestože na začátku se vůči kontinuitě ve vzájemných vztazích vymezovaly. V případě, že by nedošlo ke znovuzvolení Clinton a Bushe, mohl nastat obdobný počáteční zlom. Administrativa by pak těžko vyvažovala stále silnější a polarizovanější Kongres.

Unilaterální sankce uvalené na Čínu jako trest za její „nefér“ kursový režim by trestaly celý region východní Asie, ale také americké firmy využívající outsourcing, jejich akcionáře a také spotřebitele jejich produktů, v delším období kvůli odvetným sankcím zřejmě i americké exportéry. Dlouhodobým řešením je, aby Čína vzala uvolnění kapitálových trhů a měny za své a USA se vyhnuly protekcionismu, prošly strukturální reformou a snížily rozpočtové schodky. Tento křehký kompromis musí přestat všechny problémy, kterým bude čelit, včetně světové hospodářské krize. Uvolnění kurzu čínské měny by nutně neznamenalo zásadní snížení deficitu, alespoň ne okamžitě,²⁷¹ značně by se však omezilo riziko protekcionismu a obchodní války dvou z nejvýznamnějších subjektů světové ekonomiky.

²⁷⁰ BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. op. cit., s. 102.

²⁷¹ Při 20% posílení čínské měny oproti dolaru během dvou let a úpravě rovnováhy mezi mírou investic a úspor v USA odhadli odborníci snížení deficitu o 60-120 miliard dolarů ročně. (HUFBAUER, G. C., WONG, Y.,

Použitá literatura

Neperiodická

CARTER, Ralph G. *Contemporary Cases in U.S. Foreign Policy : From Terrorism To Trade*. 2. vyd. Washington DC : CQ Press, 2004. 471 s. ISBN 1-56802-897-0.

BERGSTEN, C. F. *The Dollar and the Renminbi*. Peterson Institute, 23.5.2007.

BERGSTEN, C. F., TRUMAN, E. M. *Why Deficits Matter : The International Dimension*, Testimony before the Budget Committee of the House of Representatives, 23. 1. 2007.

BERNSTEIN, R., MUNRO, R. H. *The New China Lobby*. In *The Domestic Sources of American Foreign Policy : Insights and Evidence*. Ed. WITTKOPF, E., McCORMICK, J. M.. Rowman and Littlefield : Boston, 3. vydání, 368 s. ISBN 0-8476-8850-X.

BRESLIN, Shaun. *China and the global political economy*. 2. vyd. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2009. 246 s. ISBN 978-0-230-57793-0.

BUCHANAN, Patrick J. *Free Trade is Not Free, Mr. President*. The American Cause, květen 2001. [cit. 2009-05-20] Dostupný z WWW:

<http://www.uschina.org/public/documents/2009/china_policy_recommendations.pdf>.

COHEN, Warren I. *America's response to China : a history of Sino-American relations*, 4. vyd. New York : Columbia University Press, 2000. 270 s. ISBN 0-231-11928-3.

ČERMÁK, Karel. *Hospodářská politika USA od roku 2001*. Vysoká škola ekonomická v Praze : 2007, 43 s., bakalářská práce.

DESTLER, I. M. *American Trade Politics*. 4. vyd. Washington DC : Institute for International Economics, c2005. 373 s. ISBN 0-88132-382-9.

DOBSON, Wendy, MASSON, Paul. *Will the renminbi become a world currency?* China Economic Review, březen 2009, roč. 20 svazek 1, s. 124-135.

DREYER, J. T. *China's Political System : Modernization and Tradition*. 2. vyd. Basingstoke : Macmillan, 1996. 349 s. ISBN 0-02330-561-4.

GARRISON, J. A.: *Making China Policy : From Nixon to G. Bush*, London : Lynne Rienner Publisher, 2005. 255 s. ISBN 1-58826-360-6.

GOLDSTEIN, Morris. *A (Lack of) Progress Report on China's Exchange Rate Policies*, Working Paper, Peterson Institute, 2007.

SHETH, K. *US-China Trade Disputes : Rising Tide, Rising Stakes*, s. 27). Během let 2006 a 2007 došlo k posílení o zhruba 12,37 %a bilance se zlepšila jen zhruba o 11 miliard dolarů.

- HAAS, Richard. *Economic Sanctions and American Diplomacy*. New York : Council on Foreign Relations, 1998. 236 s. ISBN 0-87609-212-1.
- HUFBAUER, G. C., WONG, Y., SHETH, K. *US-China Trade Disputes : Rising Tide, Rising Stakes*. Washington DC : Institute for International Economics, 2006. 111 s. ISBN 0-88132-394-2.
- JOHNSON, Alastair Iain. ROSS, Robert S. (eds.). *Engaging China : The Management of an Emerging Power*. New York : Routledge, 1999. 328 s. ISBN 0-41520-840-8.
- KRUGMAN, Paul R. *Growing World Trade : Causes and Consequences*. Washington DC : Brookings Institution Press, Brookings Papers on Economic Activity, 1995. svazek 1.
- KUBIŠTA, V. a kol.: *Mezinárodní ekonomické vztahy*, Praha : HZ Editio, 1999. 378 s. ISBN 8086009-29-7.
- LAMPTON, David M. *Same Bed, Different Dreams : Managing U.S. - China Relations, 1989-2000*. 1. vyd. Berkeley : University of California Press, 2001. 497 s. ISBN 0-520-51590-7.
- LARDY, N. *Integrating China Into the Global Economy*. Washington DC : Brookings Institution Press, 2002. 244 s. ISBN 0-81575-135-4.
- MANN, C. *Is the U.S. Trade Deficit Sustainable?* Washington DC : Institute for International Economics, 1999. 224 s. ISBN 0-88132-264-4.
- MCKAY, David H. *American politics and society*. 4. vyd. Oxford : Blackwell Publishers, 2005. 404 s. ISBN 978-1-405-12603-8.
- WANG, Yonqing. *U.S.-China Commodity Trade and the Yuan/Dollar Real Exchange Rate*. University of Wisconsin, Milwaukee : 2005, 68 s., dizertační práce.
- WILLIAMSON, John. *The Renminbi Exchange Rate and the Global Monetary System*. Outline of a lecture delivered at the Central University of Finance and Economics. Peterson Institute. 29.10.2003.
- YAO, Shunli. *Three Essays On China's Foreign Trade*, University of California, Davis : 2000, dizertační práce.
- YONGMING, Fan: *How reform drove China's integration into the international community In China's Reforms and International Political Economy*. Ed. ZWEIG, David, ZHIMIN, Chen. New York : Routledge, 2007. 234 s. Routledge Studies on China in Transition. ISBN 978-0-415-39613-4.

Prameny

About APEC, 14.1.2009. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW:

<http://www.apec.org/apec/about_apec.html>.

BERGMAN, M. *Dramatic Changes in U.S. Aging Highlighted in New Census*, NIH Report,

9.3.2006, [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: < [http://www.census.gov/Press-](http://www.census.gov/Press-Release/www/releases/archives/aging_population/006544.html)

[Release/www/releases/archives/aging_population/006544.html](http://www.census.gov/Press-Release/www/releases/archives/aging_population/006544.html)>.

Dohoda zmiňovala pouze směnitelnost čínské měny a přístup amerických bank na čínský trh.

China Trade Relations Act, 106-286. 15.5.2000. [cit. 2009-05-05] Dostupný z WWW:

<<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d106:HR04444:@@@L&summ2=m&#summary>>.

1997 Special Investigation in Connection with 1996 Federal Election Campaigns Final Report,

United States Senate Committee on Homeland Security & Governmental Affairs, [cit. 2009-05-

05]. Dostupný z WWW:

<http://en.wikisource.org/wiki/1997_Special_Investigation_in_Connection_with_1996_Federal_Election_Campaigns>.

FTD Statistics, Country Data, U.S. Census Bureau, Foreign Trade Statistics, [cit. 2009-05-15].

Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/index.html>>.

Facts Over Fear Win China PNTR Debate, Obchodní komora USA, tisková zpráva 00-76,

24.5.2001, [cit. 2009-05-05]. Dostupná z WWW:

<<http://www.uschamber.com/press/releases/2000/may/00-76.htm>>.

Gallup Poll, China. [cit. 2009-05-12]. Dostupné z WWW:

<<http://www.gallup.com/poll/1627/China.aspx>>.

US Census Bureau, Current Population Survey, March Supplement, 1995 to 2005. cit. podle

Foreign born as a percentage of the total population, 1990 and 1994 to 2006, Migration Policy

Institute. 15.5.2008, dostupné z WWW:

<<http://www.migrationinformation.org/datahub/countrydata/data.cfm>>.

Periodická

AREDDY, J., McMAHON, D. Yuan Drop Versus Dollar Marks Change in Outlook. *The Wall Street Journal*. Eastern Edition. 3.12.2008. vydání 131, s. A12.

Klíčové události zavádění ekonomických reforem v Číně, ČTK, 15.12.2008

MANN, Catherine L. *Perspectives on the U.S. Current Account Deficit and Sustainability*. *The Journal of Economic Perspectives*, léto 2002, roč. 16, č. 3, s. 131-152.

The US-China Business Council. *China and the U.S. Economy : Advancing a Winning Trade Agenda*. Washington DC : The US-China Business Council, 2009. 17 s. [cit. 2009-05-05].

Dostupný z WWW:

<http://www.uschina.org/public/documents/2009/china_policy_recommendations.pdf>.

HIRSCH, S. U.S. Slaps Sanctions on China Imports, *Washington Times*, 31.3.2007.

IKENSON, D. *A New Protectionism*. IPA Review, říjen 2007. s. 18-21.

IKENSON, D. *Growing Pains : The Evolving U.S.-China Trade Relationship*. Free Trade Bulletin č. 28, Center for Trade Policy Studies, 7.5.2007.

JONES, Charisse, OVERBERG, Paul. Demographic landscape shifts across United States, *USA Today*, 7.8.2008. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW.

<http://www.usatoday.com/news/washington/2008-08-07-census_N.htm>.

LEACH, James A. *After Hainan : Next Steps For US-China Relations*. Washington DC : Committee on International Relations, House of Representatives, 2001. 73 s. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.foreignaffairs.house.gov/archives/107/72348.pdf>>.

LICHAUCO, Alejandro. 'Free Traitors' Blamed for U.S. Financial Collapse, *American Free Press*, 19.1.2009, [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW:

<http://www.americanfreepress.net/html/free_traitors_163.html>.

QUINLAN, J. P., CHANDLER, M. The U.S. Trade Deficit : A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*. Květen/červen 2001, roč. 80, č. 3, s. 87-97.

ROSENTHAL, E.. China's Middle Class Savors Its New Wealth. *New York Times*. 19.6.1998, s. A1. [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW:

<<http://www.nytimes.com/1998/06/19/world/china-s-middle-class-savors-its-new-wealth.html>>.

SMITH, Charles R. *Clinton-Approved Computer Exports Help China Build Atomic Bombs* 4.10.2002, [cit. 2009-05-05]. Dostupný z WWW:

<<http://archive.newsmax.com/archives/articles/2002/10/3/190315.shtml>>.

WING, Thye Woo. *Understanding the Sources of Friction in U.S.-China Trade Relations : The Exchange Rate Debate Diverts Attention from Optimum Adjustment*. Asian Economic Papers, Fall 2008, č. 7, svazek 3, s. 61-95.

ZHENHUI, Xu. *China's Exchange Rate Policy and Its Trade Balance with the U.S.* Review of Development Economics, Listopad 2008, č. 12, svazek 4, s. 714-727.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Saldo zahraničního obchodu USA (Graf 1)

Příloha č. 2: Zahraniční obchod USA (Tab. 1)

Příloha č. 3: Meziroční tempo růstu HDP (Tab. 2)

Příloha č. 4: Poměr obchodního deficitu k HDP (Graf 2)

Příloha č. 5: Čínské vývozy do USA, poměr na celkových vývozech (Graf 3)

Příloha č. 6: Meziroční tempo růstu HDP (Graf 4)

Příloha č. 7: Poměr schodku obchodní bilance s Čínou na celkovém schodku (Graf 5)

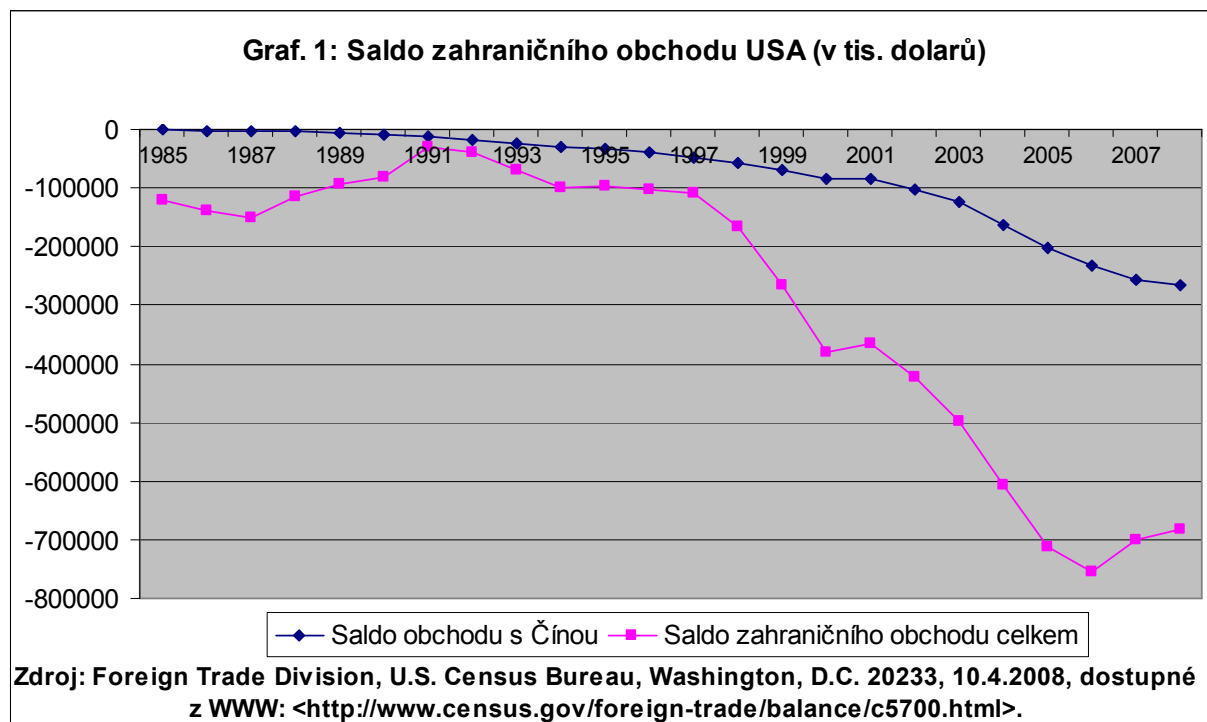
Příloha č. 8: Aplikace Marquez-Ericssonova modelu (Tab. 3)

Příloha č. 9: Meziroční změny obchodní bilance (Graf 6)

Příloha č. 10: Kurz RMB/USD (Tab. 4)

Příloha č. 11: Kurz RMB/USD a schodek vzájemného obchodu (Graf 7)

Přílohy

Tab. 1: Zahraniční obchod USA

Rok	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Saldo (mld. USD)	-121880	-138538	-151684	-114566	-93141	-80864	-31135	-39212	-70311	-98493	-96384	-104065
% HDP	2,89%	3,10%	3,20%	2,24%	1,70%	1,39%	0,52%	0,62%	1,06%	1,39%	1,30%	1,33%
Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Saldo (mld. USD)	-108273	-166140	-265090	-379835	-365126	-423725	-496915	-607730	-711567	-753283	-700258	-681130
% HDP	1,30%	1,90%	2,86%	3,87%	3,61%	4,05%	4,53%	5,20%	5,73%	5,72%	5,07%	4,77%

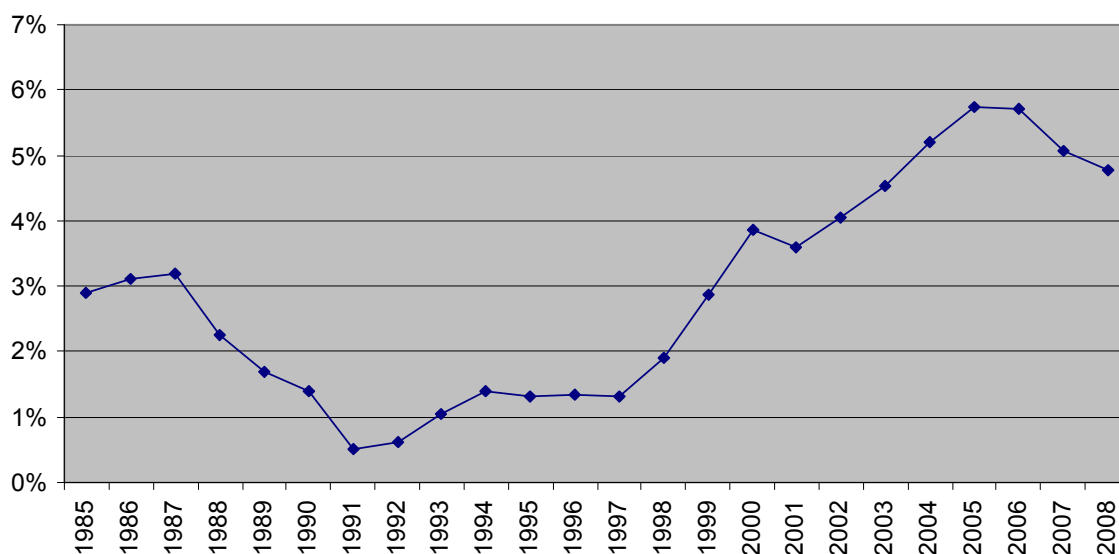
Zdroje: Foreign Trade Division, U.S. Census Bureau a Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, Washington DC.

Tab. 2: Meziroční tempo růstu HDP (%)

Rok	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
USA	4,1	3,5	3,4	4,1	3,5	1,9	-0,2	3,3	2,7	4,0	2,5	3,7
Čína	13,5	8,9	11,6	11,3	4,1	3,8	9,2	14,2	14,0	13,1	10,9	10,0
Svět	3,6	3,3	3,5	4,5	3,8	2,8	1,0	1,2	1,2	3,1	2,9	3,2
Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
USA	4,5	4,2	4,5	3,7	0,8	1,6	2,5	3,6	2,9	2,8	2,0	1,1
Čína	9,3	7,8	7,4	8,4	8,3	9,1	10,0	10,1	10,4	11,6	13,0	9,0
Svět	3,5	2,1	3,1	4,2	1,5	1,9	2,7	4,0	3,4	3,9	3,8	2,1

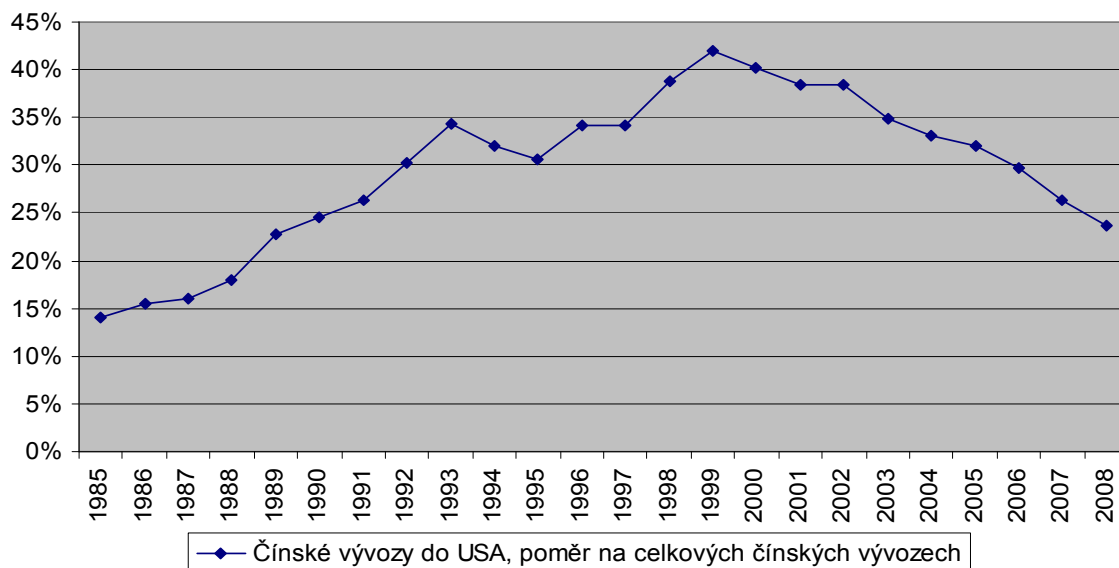
Zdroj: World Economic Outlook Database

Graf 2: Poměr obchodního deficitu k hrubému domácímu produktu

Zdroj: Foreign Trade Division, U.S. Census Bureau a Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, Washington DC.

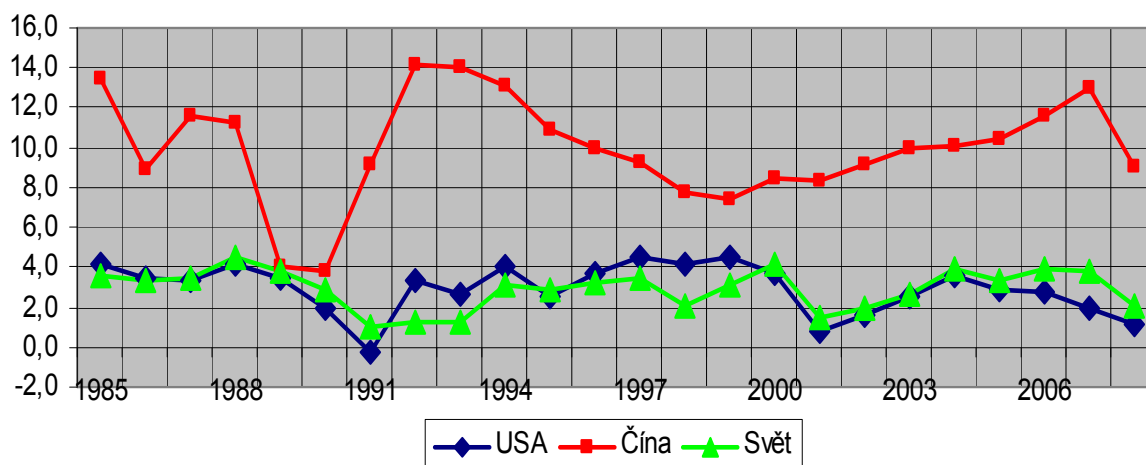
Graf 3: Čínské vývozy do USA, poměr na celkových čínských vývozech

—●— Čínské vývozy do USA, poměr na celkových čínských vývozech

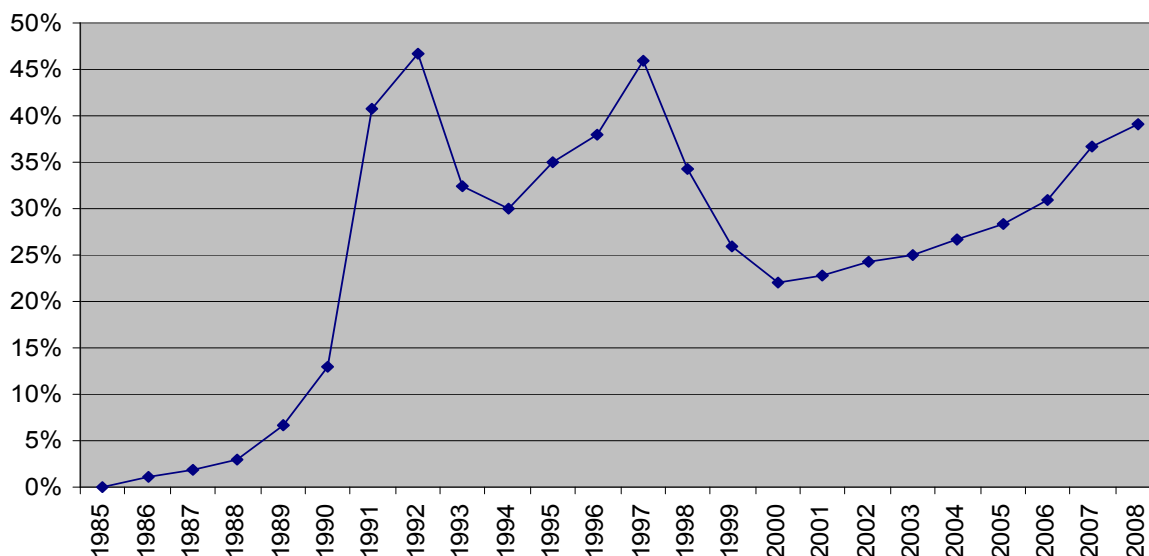
Zdroj: National Bureau of Statistics of China, Foreign Trade Division, U.S. Census Bureau

Graf 4: Meziroční tempo růstu HDP (%)

Zdroj: World Economic Outlook Database.

Graf 5: Poměr schodku obchodní bilance s Čínou na schodku s celým světem

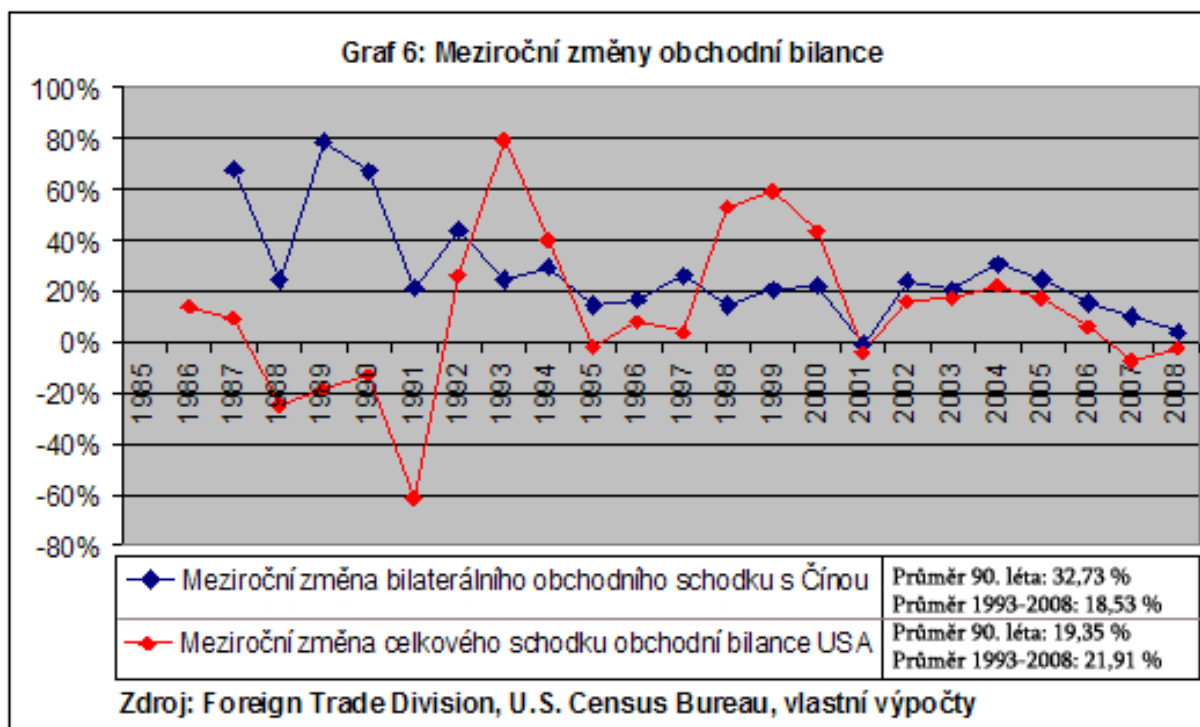

Zdroj: Foreign Trade Division, U.S. Census Bureau a Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, Washington DC.

Tab. 3: Aplikace Marquez-Ericssonova modelu

Rok	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	
Vyšší růst HDP	USA	Svět	Svět	Svět	Svět	Svět	USA	USA	USA	Svět	USA	
Deficit meziročně	Růst	Růst	Pokles	Pokles	Pokles	Pokles	Růst	Růst	Růst	Pokles	Růst	
Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vyšší růst HDP	USA	USA	USA	Svět	Svět	Svět	Svět	Svět	Svět	Svět	Svět	Svět
Deficit meziročně	Růst	Růst	Růst	Růst	Pokles	Růst	Růst	Růst	Růst	Růst	Pokles	Pokles

Zdroj: World Economic Outlook Database, vlastní výpočty

Tab 4: Kurs RMB/USD

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Hodnota	...	8,460	8,335	8,329	8,310	8,278	8,279	8,277
Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hodnota	8,276	8,277	8,277	8,277	8,076	7,820	7,367	6,853

Zdroj: Historic Exchange Rates, 15.5.2009, Dostupný z WWW: <<http://www.x-rates.com/cgi-bin/hlookup.cgi>>. Údaje z konce dotyčného roku.

